

APOCALIPSIS

“Ca majiña maniriquere wede bau niirique” ūrugaro ū Apocalipsis. Wāma wāme cāja ca owarica pūurori mena macā pūuro ca tājari pūuro, cāja ca owa yapano earica pūuro nii.

Cānigure biro cā ca bii oto weti waaro, ca bipere Juan're Jesucristo cā ca ūnoriquere paū wāmeri mena ū cōñari pairo peti wedecā ati pūuro.

Cā ca niiri yatea macārā Cristore ca tuo nānjeerā ate quetire tuo puoupa. Aperā peera “To biro ūrugaro ū,” cāja ca ū majitirije niiupa.

To biri wāmera bii mani cāare, jīcā wāmeri tuo jeeño majiña mani. Romanos, Umureco Pacu yaarāre ūñaro peti cāja ca tiiri yateare cā ca owareque nii.

Ūñaro cājare to ca bii pacaro, díamacā cāja ca tuo nucā baorijere to birora cāja ca tāgoeña bayicōa niipere ūima ūigū cā ca owareque nii.

Ati umureco ca petiro, Umureco Pacu, Jesucristo mena jīcāri cā ca tii ametua nucā yapano eapere wede yapano ea.

Ca biipe Juan're ca bii ūnorique

Jesucristo “O biro biirucu,” Juan're cā ca ūrique

¹ Ate nii, Jesucristo, cāre ca padē bojarāre, yoari mēéra ca biipere cā ūnojato ūigū, Umureco Pacu cāre cā ca ūnorique. Jesucristo, yā cāre padē bojari maju Juan're ate cā ca ūariquere yā ca majipere biro ūigū, cā yā ū queti wederi maju* mena wede

* **1:1** Ángel.

doti cojoupi. **2** To biro cã ca ūiricã niiri, yã ca ūarique niipetirore “Díamacãra nii” yã ūi. ūucã cã majuropeera ūmureco Pacã yee añurije quetire Jesucristo cã ca wede majoricã niiri, “To birora biiwã” ca ūigu yã nii.

3 Ujea niiña, ate quetire ca buegu. Ujea niiña, ate “O biro biirucu” ūirique quetire tao, ūucã ano owarique ca niiriye ca ūirore biro tii nñunje, ca biirã. Mee, “To biro biirucu” ūirique ca biipa cuu ea dooro bii.

Juan, Jesucristore ca tuo nñunjeerãre cã ca añu doti cojorique

4 Yã, Juan, Asia yepapãre jíca amo peti, ape amore pãaga penituaro niiri macãri macãrã Jesucristore ca tuo nñunjeerãre yã añu doti owa cojo: ūmureco Pacã jícãtopura ca nii jao dooricã, mecã cãare ca niigu, ūucã ca doopu, to biri cã ca doti duwiri tabe juguerore jíca amo peti, ape amore pãaga penituaro yeri ca niirã,[†] **5** ūucã Jesucristo ūmureco Pacã yee quetire díamacã ca wede ametuenegu, ca bii yaicoaricã nii pacagu, ca cati tua juguericã, ati yepa macãrã niipetirã uparãre ca dotigu cãa, añurije, jíca amo peti, ūucã ūiriquere, mäjare cã tiicojojato.

Jesucristo manire mai,

cã ca díi bate yai waarique mena mani ca ūañarijere acobo,

[†] **1:4** Ap 3.1; 4.5; 5.6. Jíca amo peti, ape amore pãaga penituaro ca niirã yerire, “‘Añuri Yerirena’ ūiro ūi,” ūima. Aperã, “‘Añuri Yeri jícãra nii pacagu, jíca amo peti, ape amore pãaga penituaro niiri wãmeri cã ca bii bau ūirijere’ ūiro ūi,” ūima. ūucã aperã, “‘Umuareco Pacã puto macãrã cã ca queti wede doti cojorare’ ūiro ūi,” ūima. Ap 8.2.

6 Ñucā cā Ùmureco Pacu cā Pacu yaarā wiorā,‡
paia, mani ca niiro manire tiiupi.

¡Do biro ca tiiya manigu cā ca niirije, cu ca doti
tutuarije,
cā yee to birora ca niicōa niirije to nijjato!
To biro to bijjato.

7 ¡Iña! Jesucristo, bueri bürripu doomi.§
Niipetirā cāre ñarucuma.

Cāre ca paa pua tuuricarā, cāre ca jadericarāpu
cāa, cāre ñarucuma.
Ati yepa macārā bojoca poogaari niipetirāpura
cā ca dooro ña uchāri, buaro otirucuma.
Ùgjá, to biro to bijjato.

8 “Yu, yu nii Ca Nii Juogu, ñucā Ca Tujagu,
Ùmureco Pacu Ca Doti Tutua Majuropeegu, cūra ca
niicōa niigu, ca nii juo dooricu, ñucā ca doopu,” ñimi
Ùpu.

*Ca Nii Majuropeegu Macāre biigu, Juan cā ca
ñarique*

9 Yu, Juan, muja yee wedegu, Jesucristo mena ca
niigu niiri, mujare birora ñañaro tamu, Ùmureco
Pacu cā ca doti niiri tabere nii, Jesucristo tugoeña
bayirique cā ca tiicorije cāre cuo, yu bii.
Ùmureco Pacu wederiquere, Jesucristo yeere yu
ca ñariquere, yu ca wederije juori, Patmos* ca wāme
cutiri yucu poogapu cāja ca cūu cōaricu yu niiwu.
10 Toopu yu ca niiro, Wioguare juu bue nācā bāorica
rumu ca niiro, Añuri Yeri cā ca tutuarije yure ca bii
ote weo nācōropu, yu jiro pee tutuaro wederique,

‡ **1:6** Reyes. § **1:7** Dn 7.13. * **1:9** Romanos, dia pairi
yaa Egeopura ca niiri yucu pooga ca ûtā pairi poogaacāpu cūu
batecāraruupa.

putirica wuu[†] mena putiricaro ca bujro cõro, [11](#) o biro yure ca ūrijere yu tuowu:

—Mu ca ūrijere jīcā pūuropu owari, Asia yepa macārā Jesucristore ca tuo nanujeerā, jīcā amo peti, ape amore puaga penituaro ca niiri macāri macārāre tiicojoya: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea, ca wāme cutiri macārire —ūiwu.

[12](#) To biro ca ū wedeoro tuo, “¿Níru peti to biro cā ūti?” ūigu, cāre ūrugu yu amojode nucāwu. To biro bii amojode nucā ūa cojogu, jīa boerica tuturi oro mena cāja ca quenorique jīcā amo peti, ape amore puaga penituaro niiri tuturire yu ūawu. [13](#) Tee jīa boerica tuturi watoare, jīcā Ca Nii Majuropeeg Macāre biigu, cā duporipu ca nii eyorito jutiro jāñia, ūucā oro mena ūirica quejero, cā cotiapu ca nii eyori quejerore jia tuucāricu ca niigure yu ūawu.[‡] [14](#) Cā poa cāa oveja poare biro, ūucā oco wetare biro ca botirije, ūiiwu. Cā capegaari cāa pecame ca ūa ūucūri punare biro bauwu. [15](#) Cā dupori cāa ãjipōa plirire añuro wate aji yooricarore biro, ūucā pecamepu joericaro ca jūarore biro ajiyaawu. Cā ca wederije cāa poea oco buaro ca buju ūaajāa ūucārore biro bujwu. [16](#) Cā amo diámacu ūa ūare jīcā amo peti, ape amore puaga penituaro niirā ūocōa cuowi. To biri ūucā cā ujeropure jīcā pli, ūipli pua ūa ūapura joo yorica pli witiwu. ūucā cā diámacu cāa, muipp ūmureoco macu cā ca aji boe bate niiro cõro boe batewu. [17](#) Cāre ūagura, cā putora yu dia ūaacūmucoawu. To biro yu ca biiro, cā

† [1:10](#) Trompeta. ‡ [1:13](#) Dn 7.13.

pea cã amo díámacã nãña mena yare ñia peori, o biro yare ñiwi:

—Uwiticãña. Yua Ca Nii Jao Dooricã, ñucã Ca Tujagã, ¹⁸ Ca Catigã yu nii. Yu bii yaicoawã ména. Ca bii yaicoaricã nii pacagã, mecãra to birora ca caticõa niigã yu nii. Yua, bii yairiquere, ñucã to birora ñañaro ca bii yairã cãja ca niropã cãare, § doti majiriquere yu cão.

¹⁹ ” “To biri mu ca ñajãrijere, mecã ca biirijere, ñucã jiropã ca biipe cãare, owaya.” ²⁰ To biri ate nii, yu amo díámacã nãña peere ñocõa jíca amo peti, ape amore paga penituarõ niirã, ñucã jia boerica tuturi cãare jíca amo peti, ape amore paga penituarõ niiri je mca ñajãrije, bojoca cãja ca majitirijere yu ca wede majorije: Jíca amo peti, ape amore paga penituarõ niirã ñocõa, Umuareco Pacã yee queti wederi maja, Jesucristore ca tuo nãnãjeerã jíca amo peti, ape amore paga penituarõ niiri macãri macãrã niima. Ñucã, jia boerica tuturi jíca amo peti, ape amore paga penituarõ niiri tuturi cãa Jesucristore ca tuo nãnãjeerã jíca amo peti, ape amore paga penituarõ niiri macãrire nii cõoñaro bii —yare ñi wede majiowi.

2

Éfeso macãrãre queti tiicojorique

¹ —Éfeso macãrã Jesucristore ca tuo nãnãjeerãre queti wederi majare* o biro ñi owa cojoya:

“Cã amo díámacã nãñare ñocõa jíca amo peti, ape amore paga penituarõ ca niirã ca cuogã,

§ **1:18** Hades. * **2:1** Ángel, pastor, mensajero. Ap 2.8; 2.12; 2.18; 3.1; 3.7; 3.14.

ñucā jīa boerica tuturi jīcā amo peti, ape amore p̄aga penituarō niiri tuturi oro mena cāja ca tiirica tuturi watoap̄a ca waa yujuḡ, o biro īimi: ² Niipetirije m̄ja ca tii niiriye, niipetirije tutuarō mena pade, pato wācāricaro maniro to birora tiicōa nii, m̄ja ca biirijere ȳa maji. Ñucā, ñañarije ca tiirāre booti, Jesucristo cā yee que-tire cā ca wede dotiricarā niiti pacarā, ‘Cā ca wede dotiricarā jāa nii,’ ca īrugarāre, ‘Ca ī ditori maja niima,’ m̄ja ca ī īa majiriye cāare ȳa maji. ³ Ñañaro manire biicā, ī t̄goeñarique pairicaro maniro ȳa yee j̄ori yerijāari méé, ñañaro tam̄o pacarā to birora m̄ja pade bayicōa nii.

⁴ ”To biro ca biirā nii pacarā, jīcā wāme m̄ja ca tiitirije nii: Jīcāto ȳre m̄ja ca mai j̄oricaro cōro ȳre m̄ja maiti. ⁵ T̄goeñaña, no cōrop̄a to biro m̄ja biiri: Teere t̄goeña wajoari, ñucā j̄guero m̄ja ca tiiricarore biro tii niiña. M̄ja ca t̄goeña wajoatijata, yoari mééra waari, jīa boerica tutu† too ca niiri tuture ȳa ami weocārucu.† ⁶ Biirāp̄a, jīcā wāme ȳa ca īa bijejari wāme m̄ja tii. Ȳa ca junarore birora m̄ja cāa, Nicolaítas cāja ca tii niirijere m̄ja juna.

⁷ ”;Ca amoperi catirā t̄oya, Añuri Yeri, Jesucristore ca t̄o n̄n̄ueerāre cā ca īrijere! Ñañaro bii pacarā, to birora ca t̄goeña bayi tutua amet̄ene n̄cārāre, catirique ca niiricū Ùm̄ureco Pacū cā ca niiri tabe macāḡ dicare ca baap̄a cā ca niiro ȳa tiirucu” —īmi.

† 2:5 Candelabro. † 2:5 “Jesucristore ca t̄o n̄n̄ueerā cāja ca niimirique yai n̄cācoarucu” īiḡ, cā ca īriquie nii.

Esmirna macārāre queti tiicojorique

8 —Esmirna macārā Jesucristore ca tuo nūnūjeerāre queti wederi maju cāare o biro ū owa cojoya. Ate ūimi, Ca Nii Juogu, ūucā Ca Tuaguh, bii yaicoa, ūucā cati tua, ca biiricu:

9 “Nañaro tamuo, ca apeye manirā nii, maja ca biirije cāare yu maji. To biro bii pacarā añuriye queti mena peera, ca apeye pairā maja nii. ūucā judíos niiti pacarā, ‘Judíos jāa nii,’ ca ūirā, Satanás’rena ca tii ūucā buorā ca niirā, ūañarije cūja ca ū tutirijere yu maji. **10** To biri ūañaro ca tamuoparā maju ca niirijere uwiticāñia. Maja mena macārā jīcārāre ‘Jesucristo yaarāra cūja nimiti,’ ūigu, tia cūurica wiipu cājare tia cūurucumi Satanás. ūucā ūañaro mujare cāja ca tiiruga nūnūjeero, pua amo cōro niiri ramuhri ūañaro maja tamuorucu. Bii yairāpu tāgoeña bayi yeri-jāaña. Yu pea tee wapare, catiriquere mujare yu tiicojorucu.

11 ”;Ca amoperi cātirā tāoya, Añuri Yeri, Jesucristore ca tuo nūnūjeerāre cā ca ūirijere! ūañaro bii pacarā, to birora ca tāgoeña bayi tutua ametuhene ūucāra, p̄atí bii yairiquere jīcā wāme ūnopeera ūañaro tamuotirucuma” —ūimi. §

Pérgamo macārāre queti tiicojorique

12 —Pérgamo macārā Jesucristore ca tuo nūnūjeerāre queti wederi maju cāare o biro ū owa cojoya. Ate ūimi ūipū pua ūñapura añuro ca joo yoori pū ūipū ca c̄uoguh:

13 “Maja ca tii niirijere yu maji. Satanás cā ca doti niiri tabe puto maja ca niirije cāare yu maji. To biro bii pacarā, to birora añuro yure maja tuo nñuñejecōa nii. Yu yee juori mājare cūja ca jīlarñgamijata cāare, díámacū yure maja ca tuo nucā buorijere maja yerijāatiupa. Antipas, yu yee quetire ca niirore biro añuro queti wederi majare, tii macā Satanás cā ca niiri macāpure ñañaro tii ecori, cā ca jīa eco yairi tabe cāare mājja uwitiupa. **14** To biro ca biirā maja ca nii pacaro, jīcā wāmeri mājare yu ca ūipere yu cuso: Balaam niiquñricu, weericarāre tii nucā buorā baarique cūja ca tiicorijere baa, ñucā umua, nomia, ca tiiya maniri wāmepu ñee epe nucū yuju, cāja ca tiiro tiicāri, israelitas ñañarije cūja ca tiiro tiiya, Balac're ca ūi wede majioquñricu cā ca bue majoriquere jīcārā teere ca tii nñuñjeerāre wede majoricaro unora, to birora cājare maja ūacā.* **15** Ñucā, jīcārā Nicolaítas cūja ca bue majoriquere ca tii nñuñjeerāre cāare, to birora maja ūacā. **16** To biri to cōrora tugoeña yeri wajoaya. To biro maja ca biitijata, yoari méé waari, niipū yu ujeropu ca witiri pī mena, cāja mena yu ameri quēegu waarucu.

17 ”¡Ca amoperi cūtirā tuo ya, Añuri Yeri, Jesucristore ca tuo nñuñjeerāre cā ca ūirijere! Ñañaro bii pacagu, to birora ca tugoeña bayi tutua ametuene nucācāgure maná† yaioropu ca niirijere cāre yu ecarucu, ñucā jīcāga ūtāga añuro ca

* **2:14** Nm 22.25; 31.15-16. † **2:17** Ex 16 Maná, israelitas ca yucu maniri yepapu cāja ca waa nñuña waaro Úmñreco Pacu cājare cā ca baarique ecarique.

botirica wāma wāme owa tuuricaga, tiigare yu ca tiicojogu wado cū ca majipagare yu tiicojorucu” —īimi.

Tiatira macārāre queti tiicojorique

18 —Tiatira macārā Jesucristore ca tuo nūnjeerāre queti wederi maju cāare o biro ī owa cojoya. Ate īimi Ūmureco Pacu Macā pecame ca ūnū nucūri punare biro cape cūti, ūnucā ājipōa‡ pūri añuro ca jūa ajiyaarijere biro dāpori cūti, ca biigū:

19 “Muja ca tii niirijere, muja ca mairijere, díamacū muja ca tuo nucā buorijere, bojocare añuro ca tii nemorā muja ca niirijere, pato wācātirāra muja ca tāgoeña bayi niirijere, yu maji. ūnucā mecū muja ca tii niirijere, tii jāorā muja ca tiiricaro ametēenero muja ca tii niirije cāare yu maji.

20 ”To biro ca biirā nii pacarā, Jezabel, cō majuropeera, ‘Ūmureco Pacu yee quetire wede jāgueri majo yu nii,’ ca īi yeego, muja watoare ca niigore wede majori méé to birora cōre muja īacā. Cō pea cō ca bue majorije mena, yu yaarā yure padē bojari majare īi ditori, umua, nomia ca tiiya maniri wāmepu ūnee epe nucū yuju, ūnucā weericarāre īi nūcā buorā baarique cūja ca tiicojorijere baa, cūja ca tiiro tiimo. **21** ūnañaro cō ca tii niirijere tii yerijāari, tāgoeña yeri wajoa cō bijjato ūigu, jīcā cuu cōre yu cūumiwu. Cō pea to biro ūnañaro cō ca tii niirijere tāgoeña, yeri wajoa ūgatimo. **22** To biri puniro cō ca diarique tamuoro yu tiirucu. Cō ca bue majorijere cō ca

‡ **2:18** Bronce.

tiirore biro ca tii nñanñejerä cää, to biro cäja ca tii niirijere cäja ca tñgoeña wajoatijata, ñañaro cäja ca tamñoro yü tiirucu. ²³ Cõ puna cääre yü jña batecärucu. To biro yü ca tiiro niipetirä Jesucristore ca tao nñanñejerä, bojoca cäja ca tñgoeña niirijere, yeri cati tñgoeñariquepüre, ca majigü yü ca niirijere majirucuma. Ñucä mñja ca nñiro cõrorena, mñja ca tiirique ca nñirore biro tee wapare yü tiicojorucu. ²⁴ Mñja Tiatira ca nñirä, mñjare ü ditori cõ ca bue majoriquere tiiti, ñucä, ‘Satanás cä ca yeri tutuarije cä jïcära cä ca majirije nii,’ cäja ca ñirije cääre majiti, ca biirära ‘Apeye mñjare yü tii doti nemotirucu,’ yü ü. ²⁵ Mee, mñja ca tii maji niirije docare yü ca doori rñmñpü to birora añuro tiicöa nñiña.

²⁶ ”Ñañaro bii pacarä, to birora tñgoeña bayi tutua ametñene nñucä, ñucä yü ca boori wñmtere to birora tii yapano nñucä ca biiräre, bojocare cäja ca doti maji niipere yü tiicojorucu, ²⁷ yü Pacü doti majiriquere yüre cä ca tiicojoro yü ca ñeericarore birora.

To biri cäja pea, cõmegü cñocäricarä bojoca poogaarire doti niirucuma.

Ñucä diirñrire paa waa bateräre biro cäjare tiirucuma. §

²⁸ ”Ñucä boeri ñocõre cäjare yü tiicojorucu. ²⁹ ¡Ca amoperi cñtirä tñoya, Añuri Yeri, Jesucristore ca tao nñanñejeräre cä ca ñirijere!” —ñimi.

3

Sardis macärräre queti tiicojoriique

1 —Sardis macārā Jesucristore ca tuo nūnūjeerāre queti wederi maju cāare o biro ū owa cojoya. Ate ūimi Umu'reco Pacu cū ca tiicojoricārā, jīcā amo peti, ape amore pūaga penituarō yeri ca niirā chō,* ūucā to cānacā ūocđare chogu:

“Muja ca tiiri je niipetirijere yu maji. Ca catirāre birora muja wedeo nii; biirāpua añuro petira ca bii yairicarāre biropu muja niicā. **2** ‘Wācā, bojoca catiya nija’ yai ūucā waaropu ca biirijere cati tua, ca maja ūucārō tiiya petopura. Yua, Umu'reco Pacu cū ca ūa cojorore añurije muja ca tii niirijere yu bhati. **3** Mujare cūja ca wede majorique muja ca tuoriquere tūgoeñari, tee ca ūirore biro tii nūnūjeeyā. ūucā ūañaro muja ca tiiri jere tūgoeñā wajoaya. Tūgoeñā bojoca cati, muja ca bii yue niitijata, ‘Cū doocumi’ muja ca ūitiri tabe unore, jīcū jee dutiri majure biro yu earucu.

4 ”To biro muja ca biimijata cāare, Sardis’re niima jīcārā ūañari jere tiirucu ca tiitirā. Cūja, ca ūañari jere manirā niima ūirā juti botirije jāñacāri, yu mena waa yujurucuma. To biro ca biiparāra niirā biima. **5** ūañaro bii pacarā to birora ca tūgoeñā bayi tutua ametēene ūucārā, añurije juti botirije jāñarucuma. Cūja wāme, owarica pūuro catirique ca niiri pūuropure owa tuuri quere, jīcātī uno peera yu coetirucu. To biro tiitigura yu Pacu, to biri cūre queti wede bojari maja† mena cū ca ūa cojoro, ‘Ani jāare yu maji,’ yu ūirucu.

* **3:1** Ap 1.4; 4.5; 5.6 Umu'reco Pacu cū ca tiicojoricu Añu Yeri jīcāra nii pacagu, jīcā amo peti, ape amore pūaga penituarō niiri wāmeri ca bii bau niigare chō. † **3:5** Ángeles.

6 ”¡Ca amoperi c̄atirā tuo, Añuri Yeri, Jesucristore ca tuo nñuñjeerāre cū ca ñirijere!” —íimi.

Filadelfia macārāre queti tiicojorique

7 —Filadelfia macārā Jesucristore ca tuo nñuñjeerāre queti wederi majā cāare o biro ñi owa cojoya. Ate ñimi ca ñañarije manigu, díámacū wado ca ñigu, Wiogu David niiquírich yaaro jope pāaricarore ca chogu, cū ca pāaro jīcū uno peera bia weo majiña mani, ñucā cū ca biaro jiro cāare jīcū uno peera pāa weo majiña mani, ca biigu:

8 “Muja ca tii niirije niipetirije yu maji. Ca tutuatirācā muja nii, biirāpua. To biro bii pacarā, m̄ajare yu ca ñirore biro tii nñuñjee, yure ca majirā muja ca niirijere wede junati, muja biiti. Iañā. Muja j̄uguerore jīcā jope yu jope pāa nñcō, jīcū uno peera cū ca biatipa jopere. To biri añurije quetire muja ca wede yujuro, jīcū uno peera m̄ajare camota majitirucumi. **9** Satanás're ca ñi nñcū b̄uo nñuñjeerā, judíos niiti pacarā, ‘Judíos jāa nii’ ca ñi ditorā muja p̄ato waari, c̄aja ãjuro jupearí mena c̄aja ca tuetu ea nuu waaro yu tiirucu, yu ca mairā muja ca niirijere c̄aja ca majipere biro ñigu. **10** To birora ca t̄gоеña bayicōa niirā niirique yu ca dotiriquere, mee to birora muja bii. To biri yu pee cāa, ati um̄areco niipetiroph ati yepa ca niirāre ñañaro mani ca tiiro ca bii buiyeerije ca bii eari tabere m̄ajare yu ïa coterucu.

11 ”Yoari méé yu doorucu. Muja ca ch̄orijere to birora ïa nñuñjeecōa niiña, añurije muja ca b̄apere jīcū uno peera m̄ajare cū ca ēmatipere biro ñirā. **12** Ñañaro bii pacarā ca t̄gоеña bayi

tutua ametaa nucäräre, yu Ùmureco Pacu yaa wii wii bota cäja ca niiro yu tiirucu. To biri jicäti uno peera tii wiire witi weo, biitirucuma. To biri cäjapure, yu Ùmureco Pacu wäme, yu Ùmureco Pacu yaa macä Jerusalén umareco tutipu ca duwi doori macä yu Ùmureco Pacu cä ca tiicojori macä wämere, ñucä yu wäme wämä wäme cäare cäjapure yu owa tuurucu.

13 ”¡Ca amoperi cattirä tuoya, Añuri Yeri, Jesucristore ca tuo nunujiereäre cä ca ñirijere!” —íimi.

Laodicea macäräre queti tiicojorique

14 —Laodicea macärä Jesucristore ca tuo nunujiereäre queti wederi maju cäare o biro ñi owa cojoya. Ate íimi “To biro to biijato” ca ñigu, cä ca ñariquere diámacä ca wedegu, diámacä wado ca ñigu, Ùmureco Pacu cä ca jeeñorique niipetirije jotoa ca niigu:

15 “Muja ca tii niirije niipetirije yu maji. Buaro ca ajirijere biro niiti, ñucä buaro peti ca yujuarijere biro niiti, muja ca biirijere yu maji. Buaro ca ajirijere biro nii, buaro ca yujuarijere biro nii, muja ca biijata añucä boo.[‡] **16** To biri buaro ca yujuarijere biro nii, ñucä buaro ca ajirijere biro nii, biitirära, ca aji potirijere biro pee muja ca niirije juori muejare yu ujeoti batecärucu. **17** ‘Pau ca apeye cattirä jää nii, añuro jää niicä, ñee uno jääre dujati,’ muja ñi, biiräpua. To bii pacarä muja ca catiro jääñarije mena peera, añurijere ca

[‡] **3:15** “Ca yujuarijere biro muja nii,” ñiro, Jesucristo cä ca dotirore biro ca tii nunujiereäre ñiro ñi. Ñucä “Buaro ca ajirijere biro muja nii” ñiro pea, “Jesucristo cä ca dotirore biro añuro ca tii nunujiereäre” ñiro ñi.

c̄otirā, ca ñañarā, ca apeye manirā, ca īatirā, ca juti manirāre biro m̄ja ca niirije peera, ‘To biro jāa biicu,’ m̄ja ū ū majiti. ¹⁸ To biri ca apeye pairā niirugarā, pecamep̄ joe weerique oro weta wapa tiiya. Ñucā boboro juti manirā m̄ja ca niirijere jāña buatorugarā juti botirije, to biri ñucā ūco capegaarire pioriquere, yare ca wapa tiiparā m̄ja nii, añuro m̄ja ca ū majipere biro ūrā, m̄jare yū ū wede majio. ¹⁹ Niipetirā yū ca mairāre tuti bojoca catio, wede majio, yū tii. To biri t̄goeña bojoca cati, t̄goeña yeri wajoaya.

²⁰ ”Iaña. Jāa waarauḡ, jopep̄ yū j̄o nucū, jīcā ūno yū ca j̄orijere tuo, jope pāa, cū ca tiijata, cā mena cā yaa wiip̄ jāa waa, cā mena baa, cā pee cāa yū mena baa, añuro bapa c̄uti, yū tiirucu. ²¹ Ñañaro bii pacarā, to birora ca t̄goeña bayi tutua amet̄ene n̄acārāre, ñañarijere bii amet̄ene n̄acāri, yū Pac̄ mena, cū ca doti niiri tabep̄ yū ca duwi earicarore birora yū cāa, yū ca doti niiri tabere yū mena cūja ca duwiro yū tiirucu.

²² ”¡Ca amoperi c̄utirā t̄oya, Añuri Yeri, Jesucristore ca tuo n̄an̄jeerāre cū ca ūrījere!” —ūimi.

4

Um̄reco Pac̄ure ū n̄ucā buorique Juan're ca bii ūrījere

¹ Ate jiro ūa cojoḡ, um̄reco tutip̄re jīcā jope, pāa n̄acōrica jope, yū ūaw̄. Wederique yū ca tuo

^{§ 3:20} Jope pāariquere to ca ūjata, “M̄a ca cati niirijep̄re yare nii dotiya,” ūiḡ, cū ūrīquere ūro ū.

juorique putirica wuu putiricarore biro ca bujarije yu mena ca wederije pea o biro yure iiwu:

—Anopu mua dooya. Ate jiro ca biipere mare iinogu doogu yu tii —yure iiwu.

² To biro yure ca iirora, Añuri Yeri cã ca tutuarije yure ca bii oto weo nacoro, umureco tutipare wiogu cã ca duwiri cmurore cãja ca doporicarore, Nucã toopare jicã ca duwigare yu lawu. ³ Wiogu cã ca duwiri cmuropare ca duwigu baurique pea jaspe, to biri cornalina, cãja ca iirijere biro niiwu. Nucã cã ca duwiro jotoare, bue niimamu beto, esmeralda ca ajiyaarore biro ajiyaa nucuwi. ⁴ To biri Nucã wiogu cã ca duwiri cmuro wejare apeye wiorã cãja ca duwiri veinticuatro peti niiwu. Nucã teepare duwiwa bucurã, juti botirije jañna, cãja dapugaari peera oro mena cãja ca tiirica betorire ca pejarã. ⁵ Wiogu cã ca duwiri cmurorena bupo cã ca yaberije, wederique, bupo cã ca paarije, witiwu. To biro biicãri Nucã, wiogu cã ca duwiri cmuro juguerore, jia boerica tuturi jicã amo peti, ape amore puaga penituaro niirije peti unucuwu, Umureco Pacu yaarã yeri ca niirije.* ⁶ Nucã wiogu cã ca duwiri cmuro juguerore, dia pairiya oco ca òweri maniri sára yaare biro bauwu.

Wiogu cã ca duwiri cmuro putore, Nucã to weja pee cãare bapari peti ca catirã niiwa, cãja juguero pee cãare, cãja jiro pee cãare, ca cape catirã. ⁷ Cãja ca catirã mena macã ca nii juogu, yai juagure† biigu niiwi; cã ja macã pea wecare biigu niiwi; puarã jiro macã bojocare biro ca díamacã catigu

* ^{4:5} “El séptuple espíritu de Dios.” Ap 1.4; 3.1; 5.6. † ^{4:7} León.

niiwi; ca t̄ajaḡa pe a a ca w̄uuḡare biiḡa niiwi.

⁸ C̄ja ca catirā baparipura c̄ja ca niiro cōro seis niiriye quedap̄uri c̄tiwa. Ñucā tee jotoare, tee doca cāare ca cape c̄tirā niiwa. To biro biicāri, ñamiri, um̄arecori, o biro ū yerijāatiwa:

“Ca ñañarije maniḡa, ca ñañarije maniḡa, ca ñañarije maniḡa peti niimi Ūpu Ūm̄areco Pac̄a, niipe-
tirijep̄ure Ca Doti Tutua Niiḡa,[‡]

Ca nii j̄eo dooric̄a, to birora ca niicōa niiḡa, ñucā nemo ca doop̄a,”

Ūj̄ea nii baja peo niiwa.

⁹ Ca catirā, wioḡa c̄a ca duwiri cūmuropure ca duwiḡa to birora ca caticōa niiḡare, “Ca añu ma-
juropeeḡa peti m̄a nii” c̄are ū, c̄are ū nac̄a b̄ao,
“Añu majuropeecā” c̄are ū, c̄ja ca ū ūj̄ea nii baja
peorucuro cōrora, ¹⁰ veinticuatro niirā buchrā,
wioḡa c̄a ca duwiri cūmuro wejare ca duwirā cāa,
oro betori c̄ja ca pejarijere jeeri, wioḡa c̄a ca
duwiri cūmurop̄a ca duwiḡa p̄atop̄a c̄uu cojo, c̄a
j̄uguerore c̄ja ãj̄uro jupearī mena ea nuu waari, to
birora ca caticōa niiḡare o biro c̄are ū nac̄a b̄owa:
¹¹ “Ūp̄a, j̄aa Ūm̄areco Pac̄a, m̄a, ca añu ma-

juropeerije,

Ūi nac̄a b̄orique, ca tutua majuropeeḡa niiriquere,
ca ūleep̄a peti m̄a nii.

M̄ara niipetirije m̄a tiiupa. M̄a ca boorore biro bii
nii.

Ñucā m̄a ca boorore biro m̄a ca tiirique nii,”
c̄are ū nac̄a b̄owa.

5

Owarica tunua

[‡] **4:8** Is 6.3.

¹ Tee jiro wiogu cã ca duwiri cãmuropu ca duwigu cã amo díamacã nãña peere, jãcã tunua paa nãnãpura owarica tunua, jãcã amo peti, ape amore paaga penituaro niirije biarica tunuare yu ūawu. ² Nucã yu ūawu jãcã, Umureco Pacure queti wede bojari maju do biro tiiya maniropu ca tutuagu, tutuaro wederique mena o biro ca ūigu: “¿Niru cã niiti, biariquere yegari tii tunuare ca pãapu? ” ūiwi. ³ Umureco tutipu cãare, ati yepa cãare, ūucã ati yepa docapu cãare, tii tunuare pãari ca ūapu uno manicãwi. ⁴ To biri yu pea buaro yu otiwu, jãcã ūnora tii tunuare pãari, to ca niirijere ca ūapu uno cã ca maniro ūama ūigu. ⁵ Yu ca otiro ūagu, jãcã bucurã mena macã, o biro yure ūiwi: “To cõrora otiya. Mee niimi jãcã, Yai Jãuagure biro ca tutuagu, Judá yaa puna macã, David pãrami, ca bii ametua nãcãricu. Cã, tii tunuare jãcã amo peti, ape amore paaga penituaro ca niirije biariquere yega, tii tunuare pãa, tiirucumi,” yure ūiwi.

⁶ To cõrora wiogu cã ca duwiri cãmuro, to biri ca catirã bapari, ūucã bucurã cãja ca niiro watoare, Oveja Macu cãja ca jãia cõoaquuricure biigu ca nucugure yu ūawu. Cã pea, jãcã amo peti, ape amore paaga penituaro potagaari cuti, ūucã jãcã amo peti, ape amore paaga penituaro niirije cape cuti, biiwi, Umureco Pacu yaarã yeri ati yepa niipetiropu cã ca tiicojoricarã ca niirijere.* ⁷ Cã, Oveja Macu pea, wiogu cã ca duwiri cãmuropu ca duwigu putopu waa, cã amo díamacã nãña pee owarica tunua cã ca cuori tunuare amiwi. ⁸ Tii tunuare cã ca amirora, ca catirã bapari ca niirã, ūucã bucurã veinticuatro

* **5:6** Ap 1.4; 3.1; 4.5.

ca niirā, cāja ājhro jupearī mena ea nuu waawa Oveja Macā jāguerore. Cāja niipetirāpura bāa tēe† bajaricarorire cāowa. Ñucā ca jāti añurijere oro mena tiirica bapari dadarori, cāja ca maa jāarica baparire cāowa. Tee, ca jāti añurije cāja ca maa jāarica bapari pea, Ùmureco Pacā yaarā cā yaa pooga macārā, cāre cāja ca jāi juu buerucurijere ñiro biiwā. ⁹ Cāja pea wāma wāme o biro ñi bajawa: “Māa, owarica tunuare ami, biariquere yega, ca tiipura niigā mā bii. Ñañaro jāa eco yai, mā díi mena, niipetirā bojoca poogaari, bojoricarori ca wederā, niipetiri macāri macārā, niipetiri yepari macārā, Ùmureco Pacā yaarā jāa ca niiro mā tiiwā.

¹⁰ To biro bii yai bojacāri, wiorā jāa ca niiro tii, jāa Ùmureco Pacā yeere ca paderā paia jāa ca niiro tii, mā tiiwā.

Ñucā ati yepa niipetiropāre ca doti majiparā jāa ca niipe cāare mā tii bojawā,”
cāre ñi baja peowa.

¹¹ Tee jiro īa cojogā, wiogā cā ca duwiri cūmuro, to biri ñucā ca catirā, aperā bācurā, cāja ca niiro weja ca niirā Ùmureco Pacāre queti wede bojari maya paā millones de millones peti‡ ca niirā cāja ca bajarijere yā tuowā. ¹² Cāja pea tutuaro wederieque mena o biro ñi baja wedeowa:

“Oveja Macā, cāja ca jīamiricā pea,
ca tutua majuropeegā niiriquere,
dije ḥno dājaricaro maniro niipetirije ca cāogā
niiriquere,

† 5:8 Arpas. ‡ 5:11 “Millares de millares y millones de millones.”

ca maji majuropeege niiriquere,
 ca bii tutuaḡe niiriquere,
 ñucā ‘Ca nii majuropeege m̄e nii,’
 ‘Ca añu majuropeege m̄e nii,’
 ñi nacā b̄oriquere,
 baja peo nacā buoriquere,
 ca ñeep̄e uno peti niimi’
 ñi baja wedeowa.

¹³ Ñucā Ùm̄areco Pac̄e cā ca jeeñorique niipe-tirijep̄ra, ùm̄areco tutip̄e ca niirije, ati yepa ca niirije, ati yepa docap̄e ca niirije, dia pairiyap̄e ca niirije cāa, o biro ca ñirijere ȳe t̄ow̄e:
 “Wioḡe cā ca duwiri cūmurop̄re ca duwiḡre, to
 biri Oveja Macāre, to cānacā r̄am̄ara
 ‘Cāra niimi ca nii majuropeege, ca añu ma-juropeege,
 ca tutuaḡe,’ ñi nacā buocōa niiricarā cāja nijato,”
 ca ñirijere.

¹⁴ To biro to ca ñiro, bapari ca catirā pea, “To
 birora to bijjato,”[§] ñi ȳuwa. Bucurā veinticuatro
 ca niirā pea, cāja áj̄ero jupearí mena ea nuu waari,
 cājare ñi nacā buowa.

6

Biarique

¹ Ñucā Oveja Macā, owarica tunuare jīcā amo peti, ape amore p̄aaga penituario ca niirije biari-quere, ca nii j̄aori tabere cā ca t̄āa p̄āaro ȳe ñaw̄a. Cā ca t̄āa p̄āa cojorije menara ȳe t̄ow̄e bapari ca catirā mena macājīcā, bupo cā ca bujaro cōro o biro cā ca ñi wederijere: “Dooya,” ñiwi. ² To biro cā ca

ĩiro ĩa cojogu, yu ĩawu jīcā caballo ca botigure. Cā jotoa ca pejagu pea b̄erica betore c̄owi. To biri ñucā Wiogu cū ca pejari beto ʉnore tiicojo ecowi. Tii betore pejari, cū waparāre bii ametua nucācāwi; ñucā ca bii ametua nucāpura niicāgu biiwi.

³ Ñucā biarica tabere Oveja Macā cū ca tāa pāa j̄ojāri tabe jiro macā tabere cū ca tāa pāaro, jīcā jiro macā ca catirā mena macā o biro cū ca ĩiro yu t̄owu: “Dooya,” ĩwi. ⁴ To biro cū ca ĩirora, ñucā apī caballo ca jūagu witi doowi. Cū jotoare ca pejagu pea, ati ʉm̄reco macārā añuro cūja ca niimirijere cū ca ñañopere doti tutuariquere tiicojo ecowi. Ñucā bojoca cūja majuropeera cūja ca ameri jīa yaipere ūig, pairi pīi niip̄ire cūja ca ʉporicu niiwi. ⁵ Biarique p̄a tabe jiro macā tabere Oveja Macā cū ca pāaro ñucā p̄uarā jiro macā, ca catirā mena macā: “Dooya,” cū ca ɻi acaro buiro yu t̄owu. To biro cū ca ĩiro ĩa cojogu, ñucā caballo ca ūigure yu ĩawu. Cū jotoa ca pejagu pea, jīcā coro nucāo ñaarica corore c̄owi.* ⁶ Ñucā ca catirā bapari ca niirā watoapu, jīcā wāme o biro ca ɻi wedeo cojorijere yu t̄owu: “Trigo jīcā kiloacāra bojoca jīcā r̄um̄ cūja ca pade wapa taaro cōro wapa c̄uti. Cebada cāa itia kiloacāra, jīcā r̄um̄ pade wapa taaricaro cōro wapa c̄uti. To biro to ca bii pacaro ʉje ocore, ñucā ʉjere, no ca boorora tii bateticāña,” ɻi wedeowu.

⁷ Tee jiro ñucā biarica tabe itia tabe jiro macā tabere Oveja Macā cū ca pāaro, ñucā itiarā jiro macā ca catirā mena macā: “Dooya,” cū ca ĩiro yu t̄owu. ⁸ To biro cū ca ĩiro ĩa cojogu, ñucā apī caballo

* **6:5** Balanza, b̄aro aua boarique ca waapere ca bii cōñarique nii.

juri jañuri booro ca niigʉre yʉ ūawʉ. Cā jotoa ca pejagʉ pea, “Bii Yairique,” wāme cutiwi. Cā jiroacāra Nañaro Bii Yairica tabere† ca nii ūnogʉ nʉnʉwi. Cāja pea ati ʉmʉreco macārā bapari taberi ca niirāre jīcā tabe macārāre ameri jīarique mena, aña mena, diarique mena, waibʉcūrā cāja ca baa yaiorije mena, cājare cāja ca jīa peoti dotiricarā niiwa.

⁹ Biarique bapari niirije jiro macā tabere Oveja Macā cā ca pāaro yʉ ūawʉ, ʉmʉreco Pacʉ yee quetire wede, teere to birora tʉo nʉnʉjeecōa nii, cāja ca biirique jʉori, ñañari wāmepʉ cāja ca tii jīa batericarā yeri, waibʉcūrā jīari joe mʉenerica tutu doca ca niirāre. ¹⁰ To biri ʉmʉreco Pacʉre tutuaro mena o biro ii acaro buiwa: “Wiogʉ ca ñañarije manigʉ, díamacā ca ūigh, ¿no cōropʉ ati yepa macārāre īa beje, jāare jīa ame boja, mu tiigʉti?” ūiwa. ¹¹ To biro cāja ca ūiro, ʉmʉreco Pacʉ pea juti ca botirije cājare jāari, “Yerijāaña ména, dʉja tii cuu ca eapa tabe. Mʉjare biro yʉ yee quetire wederi maja niima ména tii yepapʉre, Cristo yee queti jʉori ca bii yaiparā dʉjama. Cāja niipetirā cāja ca nea poo petiro jiropʉ docare, cājare yʉ ūa bejerucu,” cājare ūiwi.

¹² Biarique jīcā amo cōro niirije cā ca tūa pāaricaro jiro macā tabere Oveja Macā cā ca pāaro, bʉaro jita nana, muipū cāa bʉaro ñii, boori jutiro ca ñiirirore biropʉ‡ biicā yai waawi. To biri ñucā muipū ñami macā cāa, dī quire biro jeeñacā yai waawi. ¹³ Ñucā bʉaro ca wino waaro, higuera gʉ dica higo ca jʉmera ca ñaabaterore biro ñaabatewa

† **6:8** Infierno: Jesucristore ca tʉo nʉnʉjeetiricarā ca bojoca ñañarā cāja ca waapa tabe. ‡ **6:12** Cabra poa bʉaro ca ñiirore biropʉ.

Umureco tuti macārā ñocōa cāa. ¹⁴ To biro ca biiri tabera, Umureco quejero cāa, owarica pūurore ñee tunua yaioricarore biro biicā yerijāa waawu. Útā yucu ati yepare ca niimirije, ñucā diaripure yucu poogaari ca niimirije cāa, aperoripu wuu batecā yai waawu.

¹⁵ To biro ca biirijere ūari, ati yepa macārā wiorā, ca nii majuropeerā, uwamarā uparā, ca apeye pairā, do biro ca tiiya manirā ca niimiricarā, ñucā niipetirā ca pade coterā, ca pade cotetirā mena, operipu, útā buurori watoaripu duti ñaaajuacāri cūja niipetirā, ¹⁶ útā yucarena, útāgaarirena o biro ūi acaro buiwa: “Jāare ñaapea b̄hatoya, § wiogu cū ca duwiri cūmuropu ca duwigu jāare ūaremi; ñucā Oveja Macū, ñañaro jāare cū ca tiipere jāare camotaya. ¹⁷ Mee, ñañaro mani ca tamuoro manire cū ca tiipa rāmu eacoa, ¿noa pee teere cūja nucārāti?” ūiwa.

7

Israelyaa pooga macārā

¹ Ate jiro bapari Umureco Pacure queti wede bojari maja, ati yepare, dia pairiya cāare, ñucā jīcāgu yucugu uno peerena, ca wino paa puutipere biro ūirā bapari joperipurena ca nucū biatorāre yu ūlawu. ² To biri ñucā yu ūlawu apī, Umureco Pacure queti wede bojari maja, Umureco Pacu to birora ca caticōa niigū wāmerekia cūuricaro cuori, muipū cū ca mua dooro pee ca doogure. Cū pea, aperā bapari Umureco Pacure queti wede bojari maja, ati yepare, dia pairiya cāare, ñañaro cū ca tii dotiricarāre, tutuaro wederique mena o biro cūjare ūi

acaro buwi: ³ “Tii yepare, dia pairiyare, yucã cãare, ñañaro tiiticãña. Mani Ùmureco Pacure pade bojari majare, cã wãme mena cãja diámacãrire ñia cõuña mani ména,” ii acaro buwi.

⁴ To biro cã ca ñiro jiro yã thowã ano cãnacãrã peti, Ùmureco Pacu wãmere ca ñia cõu ecoricarãre. Israel yaa pooga macã punari macãrã niipetirã ciento cuarenta y cuatro mil peti ñia cõu ecoupa.

⁵ Judá yaa puna macãrã doce mil peti ñia cõu ecowa.

Rubén yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

Gad yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

⁶ Aser yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

Neftalí yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

Manasés yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

⁷ Nucã Simeón yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

Leví yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

Isacar yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

⁸ Nucã Zabulón yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

José yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

Benjamín yaa puna macãrã cãa doce mil peti ñia cõu ecowa.

Pau bojoca juti botirije ca jãñarã

⁹ Ate jiro paã bojoca, niipetiri poogaari macãrã, bojoca bojoricarori ca wederã niipetirã, niipetiri macãri macãrã, do biro tii cõoña peotiricarã méé

ca niirā, juti botirije wado jāñaricarā, pūu queeri jeecāricarā wiogu cā ca duwiri cūmuro juguerore, nucā Oveja Macā juguerore, ca nucūrāre yu ūawu. **10** Niipetirā tutuaro wederique mena o biro ū acaro buiwa:

“Mani Umareco Pacā ca doti majuropeegu cā ca duwiropu ca duwigu, to biri Oveja Macā, manire ametuenema,”

ū acaro buiwa.

11 Niipetirā Umareco Pacāre queti wede bojari maja, wiogu cā ca duwiri cūmuro wejare, nucā buçurā, aperā ca catirā, cāja ca niiro wejare nucū cojowa. Cāja pea wiogu cā ca duwiri cūmuro diāmacā, cāja ājuro jupearī mena ea nuu waa yepapu muu bia cūmu waari, Umareco Pacāre o biro ū nucā buòwa:

12 “To biro to bijjato.

Baja nucā buorique, ca añu majuropeerije, majiriique,

‘Mu añu majuropeecā’ ūriique, ū nucā buorique, cā ca tutua majuropeerije, cā ca bii tutuarije, mani Umareco Pacāre to birora ū nucā buocða niiriique to nijjato.

To biro to bijjato,’ ūwa.

13 To biro cāja ca ū niiri tabera jīcā buçurā mena macā:

“Jījā juti ca botirije ca jāñarā, noa cāja niiti?
¿Noopu cāja doojapari?”

yure ū jāñawi.

14 To biro yure cā ca ū jāñaro:

“Wiogu, mu, mu maji cājara,”
cāre yu ū yuuwu.

Cā pea o biro yure ūwi:

“Anija, Jesucristo cājare cā ca bii yai bojariquere tuo nānūjee,
 cā dīi mena cāja ca ñañarijere cā ca coerica
 rā niiri, ñañaro peti bojoca cāja ca biiri
 rāmārire ca ametāaricarā niima.
 15 To biri Ùmureco Pacā cā ca duwiri tabe jāguero
 niima. Cā yaa wiipāre ñamiri, umurecori, to
 birora cāre tii nācā bāocōa niima.
 Wiogā cā ca duwiri cūmuropāre ca duwigā pea, cā
 ca bojoca cāti niirije mena cājare īa nānūjee
 niirucumi.
 16 Dii rāmā uno peera aāa boa, oco jinirāgarā,
 ñañaro tamāotirucuma. Muipū cāa, puniro
 cājare ajitirucumi.* Ca ajirije cāa cājare aji
 pato wācōtirucu.
 17 Oveja Macā, wiogā cā ca duwiri cūmuro watoapā
 ca niigāra, cājare ca cotegā niirucumi.
 Cāja ca oco jinirāgaro, catirique oco punari ca
 niiri tabepā cājare jāo waarucumi.†
 Ùmureco Pacā pea ñañaro cāja ca bii yaja pua
 otimiri que cape ocore tuu coerucumi,”
 yāre īi wedewi.

8

Ca tājari dobero

1 Nācā Oveja Macā, seis niirije jiro macā tabe
 biarica tabere cā ca tāa pāarora, jīcā nimaro deco
 macā peti,* umureco tutipāre ca bājumijārije yājā
 nācā peticoawā.

2 Jiro yā ūawā, jīcā amo peti, ape amore pāaga
 penituario ca niirā Ùmureco Pacāre queti wede

* 7:16 Is 49.10. † 7:17 Sal 23.1-2; Is 25.8. * 8:1 Media hora.

bojari majā, Um̄ureco Pac̄a j̄uguero ca nucūrā, cāja cōrorena putirica w̄uri cāja ca tiicojoricarāre.

³ Jiro ap̄ī Um̄ureco Pac̄a p̄ato macā doo, ca j̄uti añurijere cāja ca joe m̄eneri tutu p̄ato ea nucā waawi. Ca j̄uti añurijere cāja ca maa jāarica coro, oro mena cāja ca tiirica corore c̄owi. Toop̄a cā ca nucūro, joericaro añuro ca j̄uti añurijere pairo cāre tiicjowa, Um̄ureco Pac̄a yaarā cā yaa pooga macārā niipetirā cāja ca jāi juu buerucurije mena, altar† oro mena cāja ca tiirica tutu, wioḡa cā ca duwiri cūmuro j̄uguero ca niiri tutup̄a cā joe m̄enejato ñirā. ⁴ To biro cā ca tiirora, ca j̄uti añurije bueri, ñucā Um̄ureco Pac̄a yaa pooga macārā cāja ca juu bue nucā b̄orucurije mena Um̄ureco Pac̄a p̄atop̄a bue m̄ua eaw̄a. ⁵ To cōrora Um̄ureco Pac̄are queti wede bojari maj̄a pea ca j̄uti añurije maa jāarica corore ami, waib̄ac̄rā joe m̄enerica tutu maquē niiti ca ajiyarije mena tii corore maa jāa dadori, ati yepap̄are poo bate duwiocā cojowi. To biro cā ca tiirije menara b̄apo b̄uj̄a, wederique wedeo, tutuaro b̄apo yabe, b̄aro jita nana, biiwu.

Putirica w̄uri

⁶ J̄icā amo peti, ape amore p̄aga penituarō niirā Um̄ureco Pac̄are queti wede bojari majā putirica w̄urire putirā doorā tiiwa.

⁷ Ca nii j̄oḡa, Um̄ureco Pac̄are queti wede bojari maj̄a cā putirica w̄ure putiwi. Cā ca putirije menara, oco ca b̄urica quiiri,† ca ñurije díi mena ca aiyarije ñaaw̄a ati yepap̄are. To biro ca biirora, ati yepa itia tabe cōro ejaro ca niiri yepare j̄icā tabe

† **8:3** Altar, Um̄ureco Pac̄are tii nucā b̄orā yuc̄a díi ca j̄uti añurijere joe m̄enerica tutu. † **8:7** Granizo.

ñu, yucu itia tabe cōro ca niirije jīcā tabe ñu, taa ca jumerije pea niipetirijepura ñu peticoa, biicāwū.

⁸ Cū jiro macū, Umuareco Pacure queti wede bojari maju putiwi ñucā cū putirica wūre. Cū ca putirije menara, dia pairiyapure, jīcā macānucū buuro, buaro ca ñuri buuro ñaañua eawu. To biro ca biirora, dia pairiya itia tabe cōro ejaro ca niiri tabe jīcā tabe dí wado biicoawu. ⁹ Ñucā itia tabe cōro pairo ejaro dia pairiyapure ca niimiricarā, jīcā tabe macārā dia peticoawa. Ñucā cūmu pacagaari itia tabe cōro pairo ca ejarore dia pairiyapure ca niimirique cāa, jīcā tabe maquē tii yaio ecocoawu.

¹⁰ Puarā jiro macū, Umuareco Pacure queti wede bojari maju putiwi ñucā cū putirica wūre. Cū ca putirije menara, umareco tutipu macū ñocō paiguuro, jīa boerica tutu ca ñu nucūrore biro ca ñugu ñaduwu eagu, itia tabe cōro pairo ca ejaropure diari ca niimiriquere, ñucā oco ca witiri operi ca niimirique cāare, jīcā tabe tii yaio peticā cojowi. ¹¹ Ñocō pea, “Ca Jāguēgh,”§ wāme cūtiwi. To biri itia tabe cōro pairo oco ejaro ca niimirije, jīcā tabe buaro ca jāguērije jeeñacoawu. To biro ca biirije juori, paú bojoca bii yaiwa.

¹² Itiarā jiro macū, Umuareco Pacure queti wede bojari maju putiwi ñucā cū putirica wūre. Cū ca putirije menara, muipū umareco macū itia tabe cōro ejaro ca niigū jīcā tabe naitīacoa, ñucā ñami macū cāa jīcā tabe naitīacoa, to biri ñocōa cāa itia tabe cōro pairo ejaro ca niirāpura jīcā tabe

naitīacoa, biicāwa. To biri umareco, ñami, itia tabe cōro ca boemirije jīcā tabe boeticoawu.

13 Teere īa niirucugu yu tāowu aa pacu, umareco tuti decomacāp̄re wuu amojode, tutuaro wederique mena o biro cā ca īi wedeoro: “Abé nija. ¡Abé nija! ¡Abé nija! Ano jiro itiarā Umareco Pacure queti wede bojari maja cāja putirica wāurire cāja ca putiro, tii yepa macārā ñañaro peti tamorā doorā tiima,” cā ca īrijere.

9

1 Bapari jiro macā Umareco Pacure queti wede bojari maju cā putirica wāure putiwi ñucā. Cā ca putirije menara jīcā ñocōre biigū ca niigū umarecopu macā ati yepap̄re ca ñaaduwi dooric̄re yu ñawu. Cā, ca ūcāari opere pāaricarore tiicojo ecowi. **2** Tii opere cā ca pāarora, tii opep̄ure weje joericaro ca bue māaro cōro peti bue māawu. Tii ope ca bue mārijera muipū cā ca naitīaropu, ñucā wino ca paa puutiropu, tiicāwu. **3** Tee bueri menara yejeroa ati yepap̄re witi ñiacūmu jeja ñucā peticoawa. Yejeroa pea, “Cotiapa cā ca toaro ca puniro cōro punirucuma,” cā ca īi uwari jāaricarā niiwa. **4** Cāja yejeroa pea ati yepa maquē, taa niipetirije ca jāmerije ca niiriye cōro, ñucā yucu cāare cā ca ñaño doti cojoricarā méé niiwa. Umareco Pacu wāmere cāja diāmacāripu ca cūotirā bojoca wadore cā ca ñaño doti cojoricarā niiwa. **5** “Cājare toa jā batetirāra, jīcā amo cōro niirā muipūa peti cāja ca wijioro māja tiirucu,” cā ca īi cojoricarā niiwa. Cāja ca toarije pea jīcā cotiapa cā ca toaro cōro puniwu.

6 Tii r̄um̄arire bojoca bii yairiquere amamirucuma. To biro bii pacarā b̄uatirucuma. Ñucā bii yairugamirucuma; c̄ja ca bii yaipep̄a manirucu.

7 Yejeroa pea, ameri j̄iarā waaruagarā, caballoare* c̄ja ca beju umo nucōricarāre biirā bauwa. C̄ja d̄up̄uga jotoare oro mena tiirica betorire biro ca baurijere pejawa. Ñucā bojoca baurica wāmere biro diámacū c̄utiwa. **8** C̄ja poa pea, nomio poare biro yoerije niiw̄. C̄ja upi pea macānucā yaia jūarā b̄uc̄rā† upire biirije niiw̄. **9** C̄ja up̄arire come juti mena jāñā ditowa. C̄ja ca waarije cāa, ameri j̄ia jāa waara, bojoca c̄ja ca jāñari coori mena caballoa c̄ja ca j̄uo ūmaaro ca b̄ujaro cōro b̄ujaw̄. **10** C̄ja p̄l̄cōrori cāa cotiapa p̄l̄cōrōre biro niiw̄, c̄ja ca toari caari. Teep̄a cuowa nímā bojocare c̄ja ca toaro, j̄icā amo cōro niirā muipūa peti ñañaro c̄ja ca tam̄oro c̄ja ca tiipere. **11** Yejeroa wioḡ, ca ūcāari ope macū ángel, hebreo wederique menara “Abadón” wāme c̄utiwi. Griego yee mena peera, “Apolión” wāme c̄utiwi.‡

12 Mee, ca nii j̄orije ñañaro tam̄orique amet̄ua, ména p̄ua wāme doo nemo.

13 J̄icā amo cōro ca niirā jiro macū, Umrereco Pac̄he queti wede bojari maj̄ putiwi ñucā c̄ putirica w̄are. C̄ ca putirora, oro mena c̄ja ca tiirica tutu,§ wioḡ c̄ ca duwiri cūmuro j̄uguero ca niiri tutup̄are ca niirije bapari sawiri watoap̄ wederique ca wede orijere ȳ tuow̄. **14** J̄icā amo

* **9:7** Waib̄uc̄rā ca apeye ūmarā. † **9:8** Leones. ‡ **9:11** Abadón, to biri Apolión wāme c̄utiwi. Waimaja yee mena peera, “Ñañaro ca tii yaioḡ,” wāme c̄utiwi. § **9:13** Altar.

cōro jiro macā ɻum̄reco Pac̄ure queti wede bojari maju putirica wuu ca c̄oḡre o biro c̄are ū wedeo cojowu: “Dia pairiya Éufrates weja ɻum̄reco Pac̄ure queti wede bojari maja bapari c̄aja ca jia tuu nac̄oricarāre c̄ajare popioya,” ūiwu. ¹⁵ To cōrora ɻum̄reco Pac̄ure queti wede bojari maja baparip̄ura popio ecowa. Ati yepa macārā bojocare itia tabe cōro pairo ejaro ca niirāre jīcā tabe macārāre ca jīa bateparā niirā biiwa. “Mee, ɻum̄recore too muipū c̄ū ca niiro, tii r̄am̄u ca niiro, ūucā c̄ū muipū ca niiro, tii c̄ama ca niiro, to biro ca tiiparā niirucuma,” ūi c̄uricarā niiri to biro biiwa. ¹⁶ To biicāri ūucā, “Jīari maja uwamarā doscientos millones peti niima caballoa jotoa ca pejarā,” ūrique cāare yu tuo b̄ua cojowu.

¹⁷ To biro ca ūrijere tuo b̄ua ūa cojogu, yu ca ūaricarā caballoa, to biri c̄aja jotoare ca pejarā cāa, o biirā niawa. Niipetirāp̄ura, c̄aja cotiare, c̄aja diámac̄re, come coro pecame ca ūrijere biro ca jūari coro, jacinto c̄aja ca ūrijere biro ca j̄amerije, ūucā azufre biro ca juriri coori mena jāña ditowa. Caballoa pea, macānuc̄ū yai d̄ap̄ugare biro d̄ap̄uga c̄utiwa. To biro biicāri c̄aja ujerorip̄ura ca ūruije, ca buerije, azufre, witiwu. ¹⁸ Ca ūruije, ca buerije, to biri azufre, ate itia wāme caballoa ujerorip̄u ca witrije bojocare ūañaro peti ca tiiro, paú bojoca itia tabe cōro pairo ejaro ca niimiricarā jīcā tabe macārā bii yai peticoawa. ¹⁹ Caballoa ūañaro c̄aja ca tiirijere c̄aja ujerorip̄u, c̄aja p̄ic̄orori añaare biro ca baurije ca niirijep̄u c̄uowa. Tee mena ūañaro tiwa.

²⁰ Bojoca, ate ūañarije mena ūañaro c̄aja ca bii yai weoricarā ca cati d̄ujarā nii pacarā, ūañaro c̄aja

ca tiirijere t^hgoeñā yeri wajoatiwa. Ñucā wātīare, oro, plata, bronce, ñtā, to biri yuc^h mena c^hja ca quenoricatorā ñati, t^hotí, waati, ca biirāre c^hja ca tii ñucā b^horucurije cāare tii yerijāatiwa. ²¹ Ñucā bojocare c^hja ca j^hiarucurijere, ati yepa maquē c^hja ca maji tutuarije menara ca biipere c^hja ca wede juguerucurijere, nomia, um^ha, tiirica wāme cōro méé c^hja ca tii epe niirucurijere, c^hja ca jee dutirije cāare, tii yerijāati majuropeecāwa.

10

Umureco Pac^h p^hto mac^h, owarica tunuaacā mena

¹ Jiro apī Umureco Pac^h p^hto mac^h do biro ca tiiya manigu, bueri watoap^h ca duwi doog^hre y^h ñaw^h. C^h d^hp^hga jotoare bue niimam^h beto nii amojode, c^h diámac^h pea umureco mac^h muip^hre biro boe bate, ñucā c^h d^hpori cāa pecame ca ñ^h nuc^hri punare biro, niiw^h. ² C^h amop^hre upa tunua p^harica tunuaacāre chowi. C^h d^hpo diámac^h n^hñare dia pairi yaap^hre uta c^huu, ñucā ca ãcō n^hñia peera yepap^hre uta ñee ñucā ea, biiwi. ³ To biro bii duwi eag^hra, j^hic^h macānuc^h yai c^h ca acaro buiro cōro peti tutuaro acaro buiwi. C^h ca acaro buirora, j^hic^h amo peti, ape amore p^haga penituardo niirā b^hpoa c^hja ca wederijere y^h t^how^h. ⁴ B^hpoa j^hic^h amo peti, ape amore p^haga penituardo niirā c^hja ca wedero jiro teere owag^h doog^h y^h tiimiwh yua. Owag^h doog^h y^h ca tiiri tabera, umureco tutip^h o biro y^hre ca ñi cojorijere y^h t^how^h: “M^h j^hic^hra majiñā, b^hpoa j^hic^h amo peti, ape amore p^haga penituardo niirā c^hja ca ñijārijera owaticāñā,” y^hre ñiwh.

5 Umureco Pacare queti wede bojari maju diapu, yepapu ca uita nee nucugare yu ca faricu pea, cu amo diamacu nuñare umureco tutipu juu muene cojori, **6** to birora ca caticoa niig u mena, umureco, ati yepa, dia pairiya, nucan niipetirije teepure ca niirije cäare ca tiiricu wame mena iiri: “Mee, ati cuu to cörora peti nucäcoaro bii. **7** Jicä amo peti, ape amore jicäga penituario ca niirä jiro macu Umureco Pacare queti wede bojari maju cu putirica wuhre cu ca puti juori tabera to cörora yapa cuti earucu ati umureco. Umureco Pacu, ‘O biro yu tiirucu,’ cu ca firique, cu jicura cu ca majrique bii earo biirucu. Cu yaarä, cu yee quetire ca wedeparäre cu ca wedericarore birora bii yapano earo biirucu,” iwi.

8 Umureco tutipu wederique yu ca thorique pea, nucan o biro yure to ca ii cojoro yu tuowu: “Umureco Pacare queti wede bojari maju dia pairi yaapu, yepapu uita cuuri ca nucugu putope waari, paarica tunua cu ca cuori tunuaacäre amiguja,” yure ii wedeo cojowu. **9** To biro yure ca firijere tuo, Umureco Pacare queti wede bojari maju putope waari, tii tunuaacäre yure cu tiicojojato ligu, cuire yu jaïwu. Cu pea o biro yure ii yuwu: “Uju, amiri baaya. Mu ca baaro mu ujerora dobea ocore biro ipitirucu. Bii pacaro, mu paagapura buaro jäguëraru,” yure iiwi.*

10 To biro yure cu ca iiro, Umureco Pacare queti wede bojari maju cu ca cuori tunuaacäre amiri yu baawu. Yu ujerora añuro dobea ocore biro ipitiwu. Bii pacaro yu paa totipura buaro jäguëbuwu. **11** To biro yure ca biiri tabera o biro yure iiwa: “To cänacä macä macäräre, nucan to cänacä yepa macäräre, to

* **10:9** Ez 3.3.

cānacā pooga macārāre, bojoricarori ca wederāre, to biri niipetirā wiorā, cāja ca biipere Umureco Pacu cā ca ūrijere, cājare ca wede nemopu mā nii ūucā,” yure ūwa.

11

Cāja ca ūariquere ca wederā p̄harā

¹ Jiro jīcā p̄lī cōorica p̄ire* yure tiicojori, o biro yure ūwi: “Wāmu ūucāñña. Umureco Pacu yaa wiire, yucu dī ca juti añurije joe māenerica tutu cāare cōoñña. ūucā toopu ca juu bue ūacū buo niirā cāare bapo cōo ūaañña. ² Bii pacagu, Umureco Pacu yaa wii macā yepa peera mu cōotiwa. Mee tii yepa, Umureco Pacure ca majitirāre cāja ca tiicojorica yepapu nii. Cāja pea Umureco Pacu yaa macā, ca ūañarije maniri macāre cuarenta y dos muipūa peti ūañaro bojocare tii niirucuma. ³ Yū pea, p̄harā boori juti jāñaricarā mil doscientos sesenta rumuri peti yū yee maquēre ca queti wede niiparāre yū tiicojorucu,” ūwi.

⁴ Cāja niima, p̄agū olivos yucāre biro, ūucā p̄ua tutu† jīa boerica tuturire biro, ati yepa Umureco Pacu juguerore ca niirā.‡ ⁵ Jīcārā ūañaro cājare ca tiirūgarā unore, cāja unjerori ca ūu witirije mena cāja waparāre joe yaiocāma. To biro tii yaio ecorucuma, no ca boorā ūañaro cājare ca tiirūga tūgoeñarā uno. ⁶ Anija cāja ca ūariquere wederi maja, ca oco peatiro cāja ca tii majirijere cūoma, cāja ca queti wede niiri cuu cōro ca oco peatipere biro ūirā. ūucā ocorena dī ca jeeñaro tii majirique

* **11:1** Vara de medir. † **11:4** Candelabros. ‡ **11:4** Zac 4.3, 11-14.

cāare cāo, ati yepare niipetirije diarique mena ñañaro cāja ca tamuoro, cāja ca tiirugari taberi cōro cāja ca tii majipere, cuoma.

7 Umureco Pacu yeere cāja ca majirijere cāja ca wede yapanoro, ca ūcāari opepu ca muā doogu waibucu ca uwioguaro cājare quēe ametuā nucāri, cājare jīa batecārucumi. **8** Cāja upuri niiquirique pea cāja Wiogure cāja ca jīa cōaquirica macā, pairi macā maquē wijiéri watoa macā yepapuš cūa yai waarcu, ape wāme ūi cōoñajata Sodoma, to biri Egípto macāripure.

9 To biri itia rūmu decomacā peti niipetirā bojoca, ape macāri macārā bojoricarori ca wederā, ñucā niipetiri yepari macārā cāa, ūa niirucuma cāja upuri niiquiriquere. Ñucā cāja upuri niiquiriquere cāja ca yaa cōaro bootirucuma. **10** Ati yepa macārā pea, to biro cājare cāa ca tii cōarijere ūari, cāja ca cuorije mena cāja majurope ameri tiicojo ūjea nii niirucuma, cāja puarā ca biipere wede jugueri maja ñañaro cāja ca biiro ca tiirucuricarā, mee cāja ca bii yaicoaro macā.

11 Itia rūmu decomacā ca ametuaro jiro, Umureco Pacu catirique cāa ca tiicorije cājapure ca ñaajāa nucā earo, cati wāmu nucācoawa ñucā. Cājare ca ūa niiricarā pea ūa ūcuacā yai waawa. **12** To cōrora Umureco Pacu yeere cāja ca majirijere wederi maja pea, umureco tutipu tutuaro mena o biro ca ūrijere tuowa: “¡Anopu muā dooya!” To biro cājare to ca ūrora, bueri burua watoapu cāja waparā cāja ca ūarora umureco tutipu muacoawa.

13 To biro cāja ca bii māa waari tabera ati yepa buaro nanawu. To biro to ca biiro, tii macā pua amo cōro peti pairo ejaro ca niimirica yepa abacā ñaaduwi waawu. To biro ca biiro, bojoca siete mil peti bii yaiwa. To biro ca biiro bojoca ca cati dñajaricarā pea uwirique mena, Ùmureco Pacu Ùmureco tutipu ca niigare, “Do biro ca tiiya manigü niimi,” ū nucā buowa.

14 Ñañaro tamuorique pua cuu ametuha mee. To ca bii pacaro, itiati ñañaro ca biipa cuu cōñacā dooro bii.

Puti tñajarica wuu

15 Nucā Ùmureco Pacare queti wede bojari maju jīcā amo peti, ape amore pñaga penituarca niigü cā putirica wñare putiwi. Cā ca putirora, Ùmureco tutipu tutuaro wederique o biro ca ñirije wedeowu: “Ati yepa macārā cūja ca doti niimirique, mani Ùphu

to biri cā Ca Beje Amiricu^{*} yee pee nii eacā mee yua. Cūja to birora doticōa niirucuma.”

16 To biro ca ñirora, veinticuatro ca niirā bñchrā cāja yaa cñmuroripu Ùmureco Pacu jñguerore ca duwirā, muu bia ñaacñmu waa, o biro ū nucā buowa Ùmureco Pacare:

17 “Ùmureco Pacu niipetirijepure ca doti tutua niigü, ca nii jñ o dooricu, to birora ca niicōa niigü, nucā ca doopure, ‘Añu majuropeecā’ mure jāa ū, do biro tiiya maniro mu ca doti tutua majuropeerijere jee upari, mu doti jñ o waa.

* **11:15** Hebreo wederique mena “Mesías”; griego wederique mena peera “Cristo”.

18 Niipetiri yepari macārā ajiamiwa. Mu ca ajiarije mena ñañaro cūjare mu ca tiipa rum eacoa mee.

Ca bii yaiquñricarā niipetirāre mu ca ña bejepa tabe, Mu yee queti wede jugueri majare, mu yeere paderi maja, mu yaarā ca ñañarije manirā, mu wāmere ca ñi nucū buorā, ca nii coterā, ca nii majuropeerāre, cūja yee maquē añurije cūja ca wapa taapere mu ca tiicojopa rum eacoaro bii.

Ati yepa macārā bojocare ñañaro ca tii yaiorāre, ñañaro cūjare mu ca tii yaiopa rum nii,” ñi nucū buowa.

19 To cōrora, Umuareco Pacu yaa wii umareco tutipu ca niiri wii jope pāa nucācoawu. Tii wiipure bauwu acacūmu, Umuareco Pacu, “O biro yu tirucu,” cū ca ñirica cūmu. To biro ca biiri tabera buaro bupo yabe, wederique wedeo, bupo paa, buaro jita nana, to biro biicāri buaro oco ca buurica quiiri ñaa, biiwu.

12

Nomio, to biri pinore biiguro ca niigu

1 Ñucā, umareco tutipure ca bii ñori wāme añuri wāme bau eawu. Jicō nomio umareco macā muipūrena jutiro jāñacāri, ñami macā muipū peera cō d^upori doca pee, ñucā pejarica beto pua amo peti, d^upore puaga penituaro niirā ñocōa ca niiri betore pejarico niiwo. **2** Utaaga niiwo; macā cutirugo ca punirijere wijiogo ñañaro tamuo acaro buiwo. **3** Jiro, umareco tutipu ca bii ñoriye ape wāme bau eawu ñucā. Níjá uwiloguro pāmuri maju pinore biiguro, jūaguro, jicā amo peti, ape amore

puaaga penituaro ca niirije d^upugaari c^uti, pua amo c^oro peti potagaari c^uti, nucā, c^u d^upugaari c^ororena pejarica betorire peja, ca biigu* baua eawi. ⁴ C^u pea c^u p^lc^oro menara itia tabe c^oro pairo ejaro ca niirā nōcōa umureco tutip^u ca niirāre, jīcā tabe ati yepap^u paa bate duwiocā cojowi. To biro tii yapano, nomio mac^u c^utigo doogo ca tiigo díamac^u tua nucā eawi, cō mac^u c^u ca ba^uarije menara c^ure baacārug^u. ⁵ Cō pea, umure mac^u c^utiwo, cōmeg^u chocārich^u do biro tiiya manirop^u bojoca poogari niipetirāp^ure ca doti tutua niip^ure. Cō mac^u pea,† c^u yaa cūmurop^u ca duwig^u Umureco Pac^u p^utop^u ami cojo ecocāwi. ⁶ C^u paco pea ca yuc^u ca maniri yepap^u Umureco Pac^u, mil doscientos sesenta r^um^uri peti cōre īa n^un^ujee niirique niirucu, c^u ca īi queno yuerica tabep^u duticoawo.

⁷ Tee jiro ameri jīarique waaw^u umureco tutip^ure. Miguel, c^u yaarā mena, pām^uri maj^u pinore biig^uurore c^u bojoca menare ameri quēewa. ⁸ Miguel jāari pee c^ure quēe ametua nucācāwa. To biri c^ujara‡ umureco tutip^ure c^uja ca niipa tabe manicāw^u yua. ⁹ To biri c^u, pām^uri maj^uuro tīrum^up^u mac^u pino, wātī, Satanás ca wāme c^utigu, niipetirā ati yepa macārāre ca īi dito epegu pea, umureco tutip^u ca niimirich^u c^ure ca pade coterā menara ati yepap^u cōa duvio ecocoawi.

¹⁰ Jiro, umureco tutip^u tutuaro mena wederique o biro ca īi wedeo cojorijere y^u taow^u:

* **12:3** Pām^uri maj^u Satanás're ca bii cōoñagu (dragón). † **12:5**
Sal 2.9. ‡ **12:8** Dragón c^u yaarā ángeles mena.

“Mee, mani ca ametəape, mani Umareco Pacə cã ca tutua majuropeerije, cã ca doti niirije, ñucã cã yuu Cristo cã ca doti majipe cãa ea yerijãa. Mani yaarãre ñamiri, umarecori, mani Umareco Pacə cã ca ïa cojoro, ñañaro cãjare ca ïi wedejãarucugu cã ca cõa ecorije juori.

11 Mani yaarã, Oveja Macã cã ca díi bate yai bojarique juori, ñucã añurije queti cãja ca wederique mena, Satanás're bii ametəene nucãwa.

Cãjare cãja ca jíarugajata cãare, cãja ca jía eco yaipere uwitiwa.

12 To biri muja, umareco tuti, muja toopəre ca niirã cãa, ujea niiña.[§]

Abé nija, tii yepapu, diapu ca niirã, ñañaro peti taməorã doorã tiima.

Mee, Satanás, ‘Yu ca bii yaipa tabe eacoaro bii,’ ñima ñigu, buaro ajiarique mena duwi waami tii yepapəre,” ïi wedeowu.

13 Pãmuri maju pinore biigəro ca niigu pea, “Mee yu cõa duwio ecocoa,” ñima ñigu, nomio, umu ca macã cutijãgore nñunu waawi. **14** To biro cã ca biiro, nomio peera, aa pacu quedapərire cõre tiicojowa, ca yucu maniri yepapu cõ ca niiro, itia cãma decomacã peti cõre baarique eca niirique niirucu, cã ca ñirica tabe pãmuri maju* cã ca eatiropu cõ wuu duti waajato ñirã. **15** Cã, pãmuri maju pinore biigəro ca niigu cõre nñunugu, cã ujero ca oco witirije mena dia jeeñocã cojowi, cõre to ûma yuu yaiocãjato ñigu. **16** To biro cõre cã ca tii

§ **12:12** Satanás umareco tutipəre cã ca niitiro macã ujea niiña umareco tutipəre ca niirã niipetirã. * **12:14** Dragón.

yaiorhgamijata cāare, ati yepara ope, pairi opeero pāa nucāri, pāmhri majh ujero oco ca witirije mena dia cū ca quenorica yaare uu yuu peoticā cojowh.
17 To biro ca biiro īari, pāmhri majhuro pea buaro nomio mena ajiawi. To biri cō yaa pooga macārā ca nii dūjarā mena, Umureco Pach cū ca dotirore biro ca tii nūnhjeerā Jesucristo yee quetire to birora ca tuo nūnhjeeecōa niirā mena, ameri jīagh waawi.

18 Pāmhri majh pea dia pairi yaa thjarore ea nucā eawi.

13

Pharā waibhcurā ca uwiorā

1 Dia pairi yaa jita dupari yepa ea nucāri yh īawh, jīcā waibhcu ca uwiogh, jīcā amo peti, ape amore phaga penituarō niiriye peti dūphgaari cūti, nucā pha amo cōro niiriye potagaari cūti, ca biigh, dia pairi yaaphre ca pāmh mha dooghre. Cū potagaari cōrora pejarica betori* chowh. Nucā cū dūphgaari cōrora Umureco Pachre ñañarije ca ii tutirije tujawh. **2** Waibhcu ca uwioghuro pea, macānhhcū yai ca woori cūtighre biighuro niiwi. To bii pacagu, cū dūpori peera buco dūporire biirije dūpori cūti, nucā cū ujero pea yai jūagh ujerore biro ujero cūti, biiwi. Pāmhri majh pinore biighuro ca niigh pea, waibhcu ca uwioghurore, cū ca tutuarijere, nucā cū yaa cūmurore, doti maji majuropeerique cāare cāre tiicojowi. **3** Waibhcu ca uwioghurore, cū dūphga jīcāgaare cū ca bii yaicoaro ca tiipa camiro cōroro niiwh. Birophua, tii camiro pea mee yati biatocoaua. To biro ca biirijere ati umareco

* **13:1** Corona o diadema.

macārā niipetirā īa ujea niiri, cā pee wadore tuo nūnūjeewa. ⁴ To biri waibacu ca uwioġure añuro doti maji niiriquere cā ca tiicojorique juori, añuro cāre īi nucā buowa pāmūri maju pinore biigħuro ca niigħu peere. Waibacu ca uwioġħuro cāare, o biro cāre īi nucā buowa: “Jicā uno peera cāre biro ca majiġu, cāre ca bii ametħene nucāpħu manimi,” cāre īi nucā buowa.

⁵ Nucā apeyera waibacu ca uwioġure, ca nii ma-juropeijere biropu īi, docuorije Umareco Pacure īi buirica wāmère, cāre īi dotiwi. Nucā cuarenta y dos muipūa† peti cā ca doti niipe cāare cāre tiicojowi. ⁶ To biri, cāre cā ca īi dotiricarore biro Umareco Pacure, nucā cā ca niiri tabe ca añu ma-juropeeri tabere, to biri umareco tutipu ca niirā cāare, nāñarije cūjare īi bui tutiwi. ⁷ Umareco Pacu yaa pooga macārā mena cā ca ameri jīa ametħa nucācāpere cāre tii dotiwi. Nucā niipetirā bojoca cāja ca niiro cōrrore, niipetiri macāri macārāre, niipetirā bojoca bojoricarori ca wederāre, to biri niipetiri yepa macārāre cā ca doti majipe cāare, cāre tiicojowi. ⁸ To biri waibacu ca uwioġure, bojoca ati yepa macārā niipetirā, Umareco Pacu ati yepare cā ca jeeñori tabepura catirique ca niiri pūuro Oveja Macā mani yee wapa ca bii yai bojaricu yaa pūuropure, cāja wāmère ca owa tuu ecotiricarā cāre nucā buorucuma.

⁹ Jicārā ca tuo majiru garā tuo ya.

¹⁰ “Ñeeri aperopu cāja ca jee waa bateparā ca niirā, ñee ecori aperopu jee waa eco yaicārucuma.

† ^{13:5} Ap 12.6; 1,260 rūmħire īi. Itia cāma decomacā 12.14.

Niipñi mena ca jña eco yaiparñ ca niirñ, niipñi menara jña eco yairucuma.”‡

To biro ca biiri tabere ca ñañarije manirñ, Umureco Pacñ yaarñ ca niirñ, añuro tñgoeña tutua, díamacñ tñgoeña bayi, bii niirucuma.

Waibñcñ ca uwiogñ jitapñ ca ame pea doogñ

¹¹ Jiro ñucñ apñ waibñcñ ca uwiogñ ati jita jupeapñ ca ame pea doogñre yñ ñawñ. Cñ pea, jñcñ oveja macñ yeere biiriye phaga potagaari cñtiwi. Bii pacagñ, jñcñ pñmari majñ pinore biigññro ca niigu cñ ca wederijere biro wedewi. ¹² To biro biicñri, ca nii jñoricñ waibñcñ ca uwiogñ cñ ca doti majiricaro cñrora cñja ca ña cojorore tii niawi ñucñ. Bojoca ati yepa macñrñ niipetirñre, ca nii jñoricñ waibñcñ ca uwiogñ ca camiro yatiricñ peere ñi nacñ bñ o dotiwi. ¹³ Ca ñaaña manirije tii bau nirique cñare, do biro ca tiiya manirijepñ tii bau niwi. Ñucñ ati yepapñre, niipetirñ cñja ca ña cojoro, umureco tutipñ maquë ca ñurije ca ñaaropñ tiicñwi. ¹⁴ Ca nii jñoricñ waibñcñ ca uwiogñ cñ ca ña cojorora o biro atere bojocare tii bau nii ñño ditocñri, niipñi mena ca paa taa ecoricñ nii pacagñ ca catiricñre cñre tii nacñ bñorñ cñre biigñ cñjare queno dotiwi. ¹⁵ Cñ jiro macñ ca uwiogññro jita jupeapñ ca ame pea dooricñ peera, cñ juguero macñre biro baugñ cñ ca queno dotiricñre cñ ca catiro jñapere cñre tiicojowi, cñre cñ ca catioro cñ pea wede, cñre ca nacñ bñotirñ niipetirñre jña doti, cñ ca tiipere ñima ñigu. ¹⁶ To biro tiicñ, niipetirñ bojoca, wimarñ, bucñrñ, ca apeye pairñ, ca apeye

‡ **13:10** Is 33.1; Jer 15.2; 43.11; Gn 9.6; Mt 26.52.

manirā, añuro ca niirā, ca pade coterā, niipetirā, cāja amo díamacū nñare to biri cāja diámacūp̄re, jīcā wāme cāja ca ñia cūu dotiro tiwi. ¹⁷ Tli wāmere ñia cūu ecoti, ñucā waibuc̄u ca uwilogu wāmere c̄hoti, to biri cā wāme ca cōori wāmere c̄hoti ca biirā, apeye wapa tii, ñucā cāja ca c̄orije uno cāare noni majiti, biicāwa bojoca. ¹⁸ Atera añuro t̄gōeñā majirique booro bii. Ca t̄gōeñā puogu uno waibuc̄u ca uwilogu yaa tabe cōoñarica tabere cōoñañaqué. Jīcū umu wāme nii. O biro nii tii wāme: seiscientos sesenta y seis.

14

Oveja Macū, to biri 144,000 yee queti

¹ Jiro yu ūawu ñucā Oveja Macū, Sión cāja ca ūiri buuro jotoap̄u ca nucūḡre. Cā mena ni-iwa, cā Pacu wāmere, Oveja Macū wāmere, cāja diámacūrip̄u owa tuuricarā ca niirā bojoca ciento cuarenta y cuatro mil peti. ² Jiro yu t̄owu, umureco tutip̄u wederique, oco ūma cōa jāaro ca bujuro cōro buju, ñucā bupo tutuaro cā ca bujuro cōro peti ca buju wedeoriye wederiquere. Paú bua tēe bajari maja* cāja ca bua tēerore biro buju wedeowu. ³ To biri wiogu cā ca duwiri cūmuro juguerore, ñucā ca catirā bapari ca niirā juguerore, to biri buçarā juguerore, wāma wāme bajarique bajawa. Jīcū unora tee bajarique wāmere ca baja majipe uno méé niiwu. Cāja ciento cuarenta y cuatro mil ati yepap̄u cāja ca niiro, Umureco Pacu cā ca amet̄enericarā wado cāja ca baja majirije niiwu. ⁴ Anija niiupa nomia mena ca tii eperuga

* **14:2** Arpistas.

t^ugoeñatirā, añurā peti Oveja Macā cā ca waari taberi cōro cāre ca n^unurā. To biri bojoca ati ɻmureco macārā mena ca niimiricarā, ɻmureco Pac^u, to biri cā Macā Oveja Macā yaarā ca nii j^uoriarā peti niiupa. ⁵ Jīcā wāme ɻnora ca ñ ditorā méé niiwa. Cāja, jīcā wāme ɻnora ñañarije ca tiirā méé niiwa.

Itiarā ɻmureco Pac^u p^uto macārā queti

⁶ Jiro apī ɻmureco Pac^ure queti wede bojari maj^u, ɻmureco tutip^u ca w^uu amojodegu, ati yepap^u ca niirā bojoca poogaari cōrorena, niipetiri macāri macārāre, to cānacā poogaari macārā bojoca bojoricarori ca wederāre, añurije queti ca peti nucātipere ca queti jee waag^ure y^u ūaw^u. ⁷ Tutuaro wederique mena o biro ñiwi:

—B^uaro nucā b^uorique mena ɻmureco Pac^ure ñi nucā b^uori, cāre baja peoya. Mee, ɻmureco Pac^u cā ca ūa bejeri tabe eacoa. ɻmureco quejerore, ati jitare, dia pairi yaare, oco ca witiri operire, ca tiiric^u wadore ñi nucā b^uoya —ñiwi.

⁸ Cā jiro macā ɻmureco Pac^ure queti wede bojari maj^u o biro ca ñig^u n^un^uwi:

—Mee ñaacoa. Mee ñaacoa Babilonia† macā pairi macā ca niimijāri macā. Tii macā macārā, cāja ca tii nucā b^uorāre pa^u cuocāri, pa^u mena ca tii eperāre biro cāja ca tii niirije mena, bojoca poogaari niipetirāp^ura cājare ūa cōori cājare biro cāja tiiro cājare tii mecwā —ñiwi.

⁹ Cāja p^uarā jiro macā ñucā ɻmureco Pac^ure queti wede bojari maj^u tutuaro wederique mena o biro ñi n^un^ujeewi:

† **14:8** Is 21:9.

—Jīcārā, waibucu ca uwiogure, ñucā cāre īa cōori cāja ca quenorichure ca īi nucā buorāre, to biri ñucā cāja amopu, cāja diámacāpu, cā wāmere ca ñia cū ecorā cāa, ¹⁰ Umuñreco Pacu ñañaro cā ca tiipe, buaro cā ca ajiarije mena cā ca queno yueriquere ñañaro tamorucuma. Ñucā Oveja Macā, to biri Umuñreco Pacure queti wede bojari maja, ca ñañarije manirā cāja ca īa cojoro, ca ûurije, to biri azufre mena ñañaro joe ecorucuma. ¹¹ Ñañaro tamu cāja ca bii bue muñenerije pea to birora bue muñenecōa nii. Waibucu ca uwiogurena īi nucā buo, ñucā cāre biigā cāja ca quenorichurena īi nucā buo, cā wāmere owa tuu doti, ca tiirā, jīcā rāmā ûnora, ñucā jīcā ñami ûnora, yerijāa, biiticārucuma —ñiwi. ¹² O biro ca biiri tabere, ca ñañarije manirā, Umuñreco Pacu cā ca dotirore biro ca tii ñuñjeerā, ñucā Jesucristore to birora ca tāo ñuñjeecōa niirā, cāja ca tugoeña bayi niipe niirucu.

¹³ To cōrora muñreco tutipu wederique o biro yure ca īi cojorijere yu thowu:

—Atere owaya: Añuro ûjea niima, meca menare Wiogure īi nucā buori ca bii yairā. Añuri Yeri pea o biro ñimi:

—Ugjá. Popiye peti cāja ca padē buañarucuriquere yeerijāarucuma. Cāja paderiquera cāja mena niirucu —ñimi.

Ati yepa maquē ote dica

¹⁴ Yu ñawu jīcā bārua bueri bārua ca botiri bārua, jīcā Ca Nii Majuropeeegā Macāre biigā cā ca duwiri bārūare.‡ Cā dāpugapure oro mena cāja ca tiirica betore peja, ñucā cā amopu paa juderica pīi ca

‡ ^{14:14} Dn 7.13.

joo yoori betore cāo, tiiwi. ¹⁵ Ñucā Umureco Pacu yaa wiipu apī Umureco Pacure queti wede bojari maju tutuaro wederique mena bueri buruapu ca duwigure o biro īi witi doowi:

—Yoari méé, mu niipñi mena ote dicare paa jude jeeya. Mee, teere jeerica cuu eacoa. Tii yepa maquē ote dica bucuacoa mee —cūre īi cojowi, bojoca ati yepa macārārena īigu. ¹⁶ To biro cā ca īirijere tħori, bueri burua jotoapu ca duwigu pea cā niipñi, ote dicare paa juderica beto mena ati yepapure ote bucupu ca niirijere paa jude jee peoticā cojowi.

¹⁷ Jiro apī Umureco Pacure queti wede bojari maju umureco tutipu ca niiri wii Umureco Pacu yaa wiipure niipñi cħoċāricu witi doowi cā cāa. ¹⁸ Ñucā apī, Umureco Pacure queti wede bojari maju, yucu dīi ca juti añurijere joe mħenerica tutu macu ca ħurijere ca dotigu witi doori, ote dicare paa juderica pñi ca joo yoori beto ca cħogħure tutuaro wederique mena o biro cāre īi cojowi:

—Mu niipñi ca joo yoori beto mena tii yepapure uje tħorire paa jude jeeya. Mee bucupu nii —cūre īiwi ñucā, bojoca ati yepa macārārena īigu.

¹⁹ To biro cā ca īirijere tħo, Umureco Pacure queti wede bojari maju pe aotere paa jude jeerica beto mena, ati yepa maquē ujere paa jude jeecā cojowi. Paa jude jee yapano, ujere cāja ca diperi tabepu jāawi. Umureco Pacure queti wede bojari maju to biirije cā ca tiirije pea, Umureco Pacu bojocare ñañaro cāja ca biiro, cā ca tiipere bii cōñaro biiwu. ²⁰ Tee uje pea macā wejapu dipe ecowu. Teere cāja ca diperi taberena dīi witicawu. Tee dīi pea,

caballoa amu tutupu, to biri trescientos kilómetros peti ejaro dua eyowu.

15

Umureco Pacu puto macārā ati yepare ñañaro cāja ca tiipe

¹ Ñucā apeye umureco tutipure uwioro uuneri wāme ca bii cōoña nucā earijere yu ñawu. Umureco Pacure queti wede bojari maja jicā amo peti, ape amore puaga penituaro niirā, cāja ca niiro cōro ñañari wāmeri ñañaro cāja ca tiipe Umureco Pacu cā ca ajiarije mena ca tii yapanoparā bau nucā eawa.

² Yu ñawu ñucā jicā yaa dia pairiya oco botiri sāra yaare biiri yaa nii pacaro, ca ñuurije mena ayiarica yaare. Tii sāra yaa pairi yaa tujarore waibuca ca uwioure bii ametua nucā, cāre ña cōori cāja ca quenoricoure nucā buoti, cā wāme cōoriquere ñia cūu dotiti, ca biiricarā bua tēe* bajaricarori, Umureco Pacu cājare cā ca tiicojoriquere cōoricarā nucūwa.

³ To biro biicāri Umureco Pacure pade bojari maju Moisés yee bajariquere baja, ñucā Oveja Macu yee cāare o biro ñi bajawa:

“Upu Umureco Pacu niipetirijepure ca doti tutua niigu, mu ca tiiриjea, do biro ca tiiya manirije, ña uujea niirique peti, nii;

mu ca tii niirijea añurije, díamacā ca niirije nii.

Bojoca poogaari niipetirā Wiogu mu nii.

⁴ Upu, ¿ñiru muure cā uwi nucā buotibogajati?

¿ñiru mu wāmere cā ñi nucā buo baja peotibogajati? Mu jicāra ca ñañarije manigu mu nii.

* 15:2 Arpas.

Niipetiri poogaari macārā doori, māre ū nūcā būorucuma.

Mee, añurije mā ca tii niirije añuropā bii bau nīicoa.”†

⁵ Ate jiro, umāreco tutipā ū māene cojogā, Umāreco Pacā yaa wii,‡ “Bojoca mena o biro yā tiirucu,” cā ca ūrique ca niiri wii ca pāa nūcāro yā ūlawā. ⁶ Tii wii santuariopā ca niiricarā Umāreco Pacāre queti wede bojari maja jīcā amo peti, ape amore pūaga penituarō niirā, cāja ca nīiro cōro ñañaro cāja ca tiipere ca c̄horā witi nūcāwa. Ca õweri manirije lino mena juti cāja ca tiirique, ca ajiyaarije juti jāñawa. Ñucā oro mena cāja ca tiirica quejeri cāja cotiapā ca tūjarijere wēñaricarā nīiwa.

⁷ To biri jīcā bapari ca catirā mena macā, cāja Umāreco Pacāre queti wede bojari maja jīcā amo peti, ape amore pūaga penituarō ca niirāre, cāja ca nīiro cōrorena oro mena cāja ca tiirica bapari dadaro, Umāreco Pacā to birora ca caticōa niigā, bojocare ñañaro cā ca tii doti cojorije ca jāñari baparire cājare tiicojowi. ⁸ Umāreco Pacā yaa wii peā bue dadacoawā, Umāreco Pacā do biro ca tīiya manigā cā ca tutuarije ca doorije. Ména, ñañaro tiiriquere jīcā amo peti, ape amore pūaga penituarō niirije Umāreco Pacāre queti wede bojari majare cā ca tii dotiriquere cāja ca tii peotitirora, tii wiipāre jāarique maniwā.

16

Umāreco Pacā ñañaro cā ca tiipe

† **15:4** Tee bajarique Sal 11.2-3; Dt 32.4, Jer 10.7, Sal 86.9; 98.2.

‡ **15:5** Santuario.

1 ɻumareco Pacʉ yaa wiipʉre jīcā amo peti, ape amore pʉaga penituarō niirā ɻumareco Pacʉre queti wede bojari majare, tutuarō wederique mena o biro ca ūirijere yʉ tʉowʉ:

—Waarāja. Tii yepapʉre jīcā amo peti, ape amore pʉaga penituarō ɻumareco Pacʉ ñañaro cā ca tiipe ca jāñari bapari mʉja ca cʉorijere poo bate cūurāja —ca ūirijere.

2 To biri ɻumareco Pacʉre queti wede bojari majʉ ca nii jʉogʉ waari, cā ca cʉori bapa maquēre ati yepapʉre poo bate cūwi. To biro cā ca tiirora, niipetirā bojoca waibʉca ca uwiogʉ wāmere ñia cūu eco, ñucā cāre ūa cōori cāja ca quenoricʉrena tii nacā bao, ca tiirucuricarāre, docuoro ʉnicārije buarto ca punirije cājare cami boawʉ.

3 Ñucā cā jiro macā ɻumareco Pacʉre queti wede bojari majʉ, cā ca cʉori bapa maquēre dia pairiyapʉre poo bate cōañua cojowi. Cā ca poo bate cōañua cojorije menara, oco pea jīcā bojocʉ cāja ca jīaricʉ díire biirije jeeñacoawʉ. To biro ca biirije jʉori, tii yaare ca niimiricarā niipetirā dia peticoawa.

4 Cāja pʉarā jiro macā ɻumareco Pacʉre queti wede bojari majʉ, cā ca cʉori bapa maquēre, diaripʉre, oco ca witiri operipʉre, poo bate cōañua cojowi. Teepʉre cā ca poo bate cōañua cojorije menara, tii yaari maquē oco ca niimijārije cāa, díi wado jee ñaabatecā yai waawʉ. **5** Tee jiro oco coteri majʉ* o biro cā ca ūirijere yʉ tʉowʉ:

* **16:5** El ángel de las aguas.

“M̄aa añuḡ, ca ñañarije manigu, jīcāto ca nii j̄ao dooric̄, to birora ca niicōa niiḡ m̄a nii, to biri wāme ca īa bejeḡ.

6 Cāja, m̄a yaa pooga macārā ca ñañarije manirā, ñucā m̄a yee quetire wede jugueri majare jīa, dīi tii bate cūupa.

Mecūra m̄a pee, dīi cājare m̄a jini doti.

Teerena boowa cāja pee cāa,” ūbuwi.

7 Ñucā apī, Um̄ureco Pac̄re tii nac̄u b̄orā joe m̄enerica tutup̄ ca niiḡ, o biro cā ca ūrijere ȳa t̄ow̄:

“Uph̄ Um̄ureco Pac̄u niipetirijep̄are ca doti tutua niiḡ, ñañaro cāja ca biiro m̄a ca tiirijea, díamacāra ca niirore biro tii, díamacāra cājare tii, m̄a ca tiirije niiro bii,”

cā ca ūrijere.

8 Ñucā itiarā jiro mac̄u Um̄ureco Pac̄re queti wede bojari maj̄a cā ca c̄ori bapa maquēre um̄ureco mac̄u muipūp̄are poo bate tuuwi. To biri bojocare peca ca ûuriye mena cā ca joe majipere cāre tiicojowi. **9** To biri bojoca niipetirā muipū peca mena ñañaro peti joe ecowa. To biro ñañaro tii ecocā pacarā ñañaro cāja ca tiirucurijere t̄gogenā yeri wajoari, Um̄ureco Pac̄u tee ñañaro cāja ca biiro ca tii doti majigu peere baja peoricaro unora, ñañaro Um̄ureco Pac̄re ūi wede paiwa. **10** Tee jiro bapari Um̄ureco Pac̄re queti wede bojari maja jiro mac̄u, cā ca c̄ori bapare, waibuc̄u ca uwioq̄ cā ca duwiri tabep̄are poo bate cojowi. To cōrora cā ca doti niimiri yepa niipetirop̄ura naitīa peticoaw̄. To biro ca biiro, bojoca pea b̄aro ñañaro peti tam̄ori cāja ñemerori baca d̄po tuuri nucārip̄ wijiowa. **11** To biro ñañaro tam̄o pacarā

ñāñaro cāja ca tiirucurijere tii yerijāatiwa. Teere tii yerijāaricaro uño, cāja cami buaro ca punirijere wijioma ūirā, umareco tuti Umareco Pacure ñāñari wāme ūi tutiwa.

12 Ñucā jīcā amo cōro niirā Umareco Pacure queti wede bojari maja jiro macā, dia pairi yaa Éufrates'p̄ure poo bate cōañuawi, cā ca cuori bapa maquēre. Tii yaap̄ure cā ca poo bate cōañua cojorije menara, muipū cā ca m̄ua dooro pee ca niirā wiorā cāja tīa doojato ūiro, tii yaa dia pairi yaa oco bopo peticoawā.

13 Pāmuri maju pinore biigwuro ca niigw ujerore, ñucā waibacu ca uwioqwuro ujerore, to biri Umareco Pacu yee quetire wede jugueri majure biro ca bii ditogw ujero cāare ūmaare biirā† itiarā peti wātīa yeri ca añutirā cāja ca witiro yu ūlawu.

14 Cāja pea, wātīa yeri, ca ūa ñaaña manirije ca tii bau nii majirā, ñucā ati yepa niipetiropu macārā wiorāre juo neori, Umareco Pacu niipetirijep̄ure ca doti tutua niigw yaa rāmu ca earo, Umareco Pacu mena ameri jīlarugārā nea doorā biiwa.

15 “Tāgoeña bojoca catiri, añuro ūa cojo yue niiña.

Jee dutiri majure biro yu doorucu. Ujea niimi tāgoeña bojoca catiri, juti manigw waa nucū yujugw boboro yu tamore ūigu, cā ca juti jāñarijere añuro ca ūa nānājee cote niigw,” ūiwi Jesús.

16 To biri wātīa yeri pea, hebreos wederique menara Armagedón‡ ca wāme cātiri tabepu

† **16:13** Ñāñarijere yeri. Yajó. ‡ **16:16** Armagedón: Hebreos wederique mena peera “Meguido ūtāgū/Meguido macā yepa ca ūtā yucu cātiri yepa” ūirugaro ūi.

wiorāre cājare jao neowa.

17 Ate jiro, Ùmureco Pacare queti wede bojari maju jīcā amo peti, ape amore p̄aga penituarō ca niigh, cā ca chori bapa maquēre poo bate cojowi winopare. To biro cā ca tiirora, santuariopare wiogā cā ca duwiri cūmuropā tutuarō o biro ca īi wede cojorijere yā tuowā: “Mee yā tii peoti yerijāa.”

18 To biro ca īri tabera buaro bupo yabe, wederique wedeo, bupo paa, jita jabe, biiwā. Tee jita ca jaberijere jīcāti uno peera ati yepare bojoca ca nii jao dooricarā, to cōro tutuarō uwioro ca jaberijere tamāo ñaatiupa. **19** To cōrora Babilonia pairi macā ca niimirica macā, itia yepa peti wati nucācoawā. Ati yepa niipetiropā ca niiri macāri õe ñaajāa peticoawā. Ùmureco Pacā, Babilonia macārā ñañarije cāja ca tii niirucurijere tāgoeña buari, cā ca ajiarije ca niiri bapa uje oco bapa ñañaro cāja ca biiro ca tiirije ca niiri bapare cājare jini dotigā doogā tiiwi, ñañaro cāja ca bipere biro īigā. **20** To biro biicāri, diaripare yucā poogaari ca niirije, ñucā macānucā buurori cāa, yai peticoawā. **21** Ñucā umureco tutipā ca niirije oco ca buurica quiiri, cuarenta kilos ametuenero ca nucāri quiiri bojocare ñaapeawā. To biro Ùmureco Pacā ñañaro cājare cā ca tii yaioro, Ùmureco Pacare ñañari wāme īi wede pai, tuti amawa.

17

Nomio ñañago

1 Jīcā, Ùmureco Pacare queti wede bojari maja jīcā amo peti, ape amore p̄aga penituarō niirā,

jīcā amo peti, ape amore p̄aaga penituarō niiri bapari ca c̄horā mena macā yu p̄topu doo, o biro yure ūwi: “Dooya, nomio b̄uarop̄ra ūñarije ca tiigo oco jotoa ca duwigo, * ūñaro cō ca tii ecoro m̄are ūñogu doogu yu tii. ² Ati yepa macārā wiorā cō mena ūne epewa. ūñucā ati yepa macārā cāa, docuoro ūm̄a mena ūne epego cō ca jiniriye ūje oco menara jini mecācā yai waawa,” ūwi.

³ Jiro Añuri Yeri quēñaricarore birop̄a ca biirijere cā ca ūñoro, ūm̄areco Pac̄are queti wede bojari maju ca yucu maniri yepapu yure cā ca ami waaro yu biiwu. Toopu yu ūlawu jīcō nomio waibucu ca uwioġħuro ca jūagħuro jīcā amo peti, ape amore p̄aaga penituarō peti d̄ap̄ugaari c̄uti, to biri ūñucā p̄ua amo cōro peti potagaari c̄uti, ca biigħu jotoapu ca duwigore. Waibucu upap̄ure pau docuorije ūm̄areco Pac̄are ūñarije ca ū tutiri wāmeri cāja ca owa tuurica dereaaro niiwi. ⁴ Nomio pea, ūnna jañu ca jūarito, ūñucā jūarito petire jutiro jañawo. Oro, ūtāgaari ca ajiyaa añurije, to biri perlas cāja ca iirije mena, wāmocārico niiwo. Oro mena cāja ca tiirica bapa docuorije, ūm̄a mena cō ca tii nucū yujurique dadaro ca jañari bapare c̄owo. ⁵ ūñucā cō diāmacāp̄re owa tuurique ca ū ūñaña maniri wāme o biro ca ūri wāme tujawu:

“PAIRI MACĀ BABILONIA,
CA ŪMŪA
EPE PAIRĀ PACO,
ATI YEPA NIIPETIROPU
DOCUORIJE CA
NIIRIJE PACO,”

* **17:1** Jer 2.20-31; Ez 16.17-19; Os 2.5.

ca ūiri wāme. ⁶ Jiro, Ūmureco Pacu yaarā ca ūañarije manirā dīi, to biri Jesús're cūja ca tuo nūnūjerije jūori cūja ca jīla batericarā dīi menara ca cūmugore yu ūawu.

To biro cō ca bii niirijere ūagū, yu ūia ūchacoawu. ⁷ To biro yu ca biiro ūa, Ūmureco Pacure queti wede bojari maju pea o biro yure ūiwi: “¿Nee tiigū mū ūia ūchacoati? Mure yu wede majorucu, nomio yee, ūucā waibucu ca uwiogū, jīcā amo peti, ape amore pūaga penituarō ca niirije dūpūgaari cūti, pua amo cōro niirije potagaari cūti, ca biigū cōre ca ami waagū yee, ména ca majiña manirijere.” ⁸ “Waibucu ca uwiogū mū ca ūajāgū, jīcā ūirumūpu ca niirucuricu niimi. Biigupua manimí. Mani pacagū ca ūcūari opepū ca niiricu ati yepapure ame peagū doogū ūiimi, ūañaro cū ca tii yaio eco majuropeeparo juguero. Ati yepa macārā, Ūmureco Pacu ati yepare cū ca jeeño jūori tabepura, catirique ca niiri pūuropure cūja wāmere ca owa tuu ecoya manirā, waibucu ca uwiogū, ūirumūpu ca nii jūo dooricure mecāra ca manigure, biigupua jiro ca doopure cūre ūarā ūchacoarucuma.

⁹ “Añuro maji tūgoeña puo, ūirique booro bii ate menara: Dūpūgaari jīcā amo peti, ape amore pūaga penituarō ca niirije, jīcā amo peti, ape amore pūaga penituarō ca niirije ūtā buurori nomio cō ca duwirijere ūiro bii. ūucā to birora, jīcā amo peti, ape amore pūaga penituarō ca niirā bojoca wiorāre ūi cōoñaro bii. ¹⁰ Mee, jīcā amo cōro niirā, anija wiorā mena macārā bii yaicoawa. Jīcā cūja mena macā mecāre doti niimi; apī pea ea dotimi ména. Cū, wiogū ca tujagū eagū yoaro

niitirucumi. ¹¹ Waibucu ca uwiogu tīrumhpua ca niriçu, meçura ca manigu, jīcā amo peti, ape amore p̄aga penituario ca niirā wiorā jiro macā wiogu ca waapu peti niimi. Biigupua, cāja jīcā amo peti, ape amore p̄aga penituario ca niirā wiorā mena macā cā, ca bii yaipura niigū biimi. ¹² Nucā, cā potagaari p̄ua amo cōro niiriye mu ca īajārije cāa, wiorā niima. Birāpua doti j̄hotima ména. Wiorā cāja ca jāari rumare yoatiroacāra cāja ca doti niipere, waibucu ca uwiogu mena jīcārira doti majiriquere tiicojo ecorucuma. ¹³ Anija p̄ua amo cōro ca niirā wiorā, jīcāri cōro t̄hgoeña quenorí, cāja ca doti tutuarijere, cāja ca doti majirijere, waibucu ca uwiogu peere teere cāre tiicojorucuma. ¹⁴ To biro tiicāri, Oveja Macā mena ameri jīarucuma. Oveja Macā pea Umureco Pacu cā ca beje jeericarā, cā ca j̄horicarā, cā wadore ca tuo nūnūjeerā mena niicāri, cājare ameri jīa ametua nūcācoarucumi. Oveja Macāa, uparā Upu, wiorā Wiogu niimi,” yare ū wedewi.

¹⁵ Umureco Pacure queti wede bojari maju o biro yare ū nemowi ūucā: “Nomio umhare ca epe paigo cō ca duwijārije oco mu ca īajārije pea macārire, bojocare, bojoca bojoricarori ca wederāre, yepari macārā cōrorena, ūro bii. ¹⁶ Cā potagaari p̄ua amo cōro niiriye mu ca īajārije, to biri waibucu ca uwiogu, umua mena ca epe paigore ū junarucuma. Nee jāa manigopu cōre tii yaio cōa, juti manigo cōre cūu, cō upuri ca niimirique peera baca jude baa yaio, peca mena joe bate, tiicārucuma. ¹⁷ Cā ca boorore biro cāja ca tiipere, cāja yeripu cājare ū cōa jāaupi Umureco Pacu, cā ca boorore biro cāja ca tiipere biro ūigū. To biri

cāja pea, jīcāri cōro tāgoeñarique cātiri, wiorā nii, cāja ca bii doti tutua niirijere waibācu ca uwiogu peere tiicojorucuma. Umureco Pacu wederique cā ca ūliricarore biro ca bii petiropu to biro tii yerijāarucuma. ¹⁸ Nomio mā ca ūlajāgo pea, pairi macā ati yepa macārā wiorāre ca doti ametueene nūcāri macāre ūlilo bii,” yare ūl wede majiowi.

18

Babilonia macā ūnañaro ca tii yaio ecope

¹ Ate jiro yu ūlawu ūnucā apī Umureco Pacare queti wede bojari maju ūmureco tutipu ca duwi doogare. Buaropura do biro ca tiiya manigu niiwi. To biri cā ca boe baterije menara, ati yepare boe peticoawu. ² Tutuaro wederique mena o biro ūl acaro bui cojowi:

“Mee biicā yaiwa; mee biicā yaiwa, pairi macā Babilonia ca niimirica macā.*

Wātīa yaa wii jeeñacā yaiwa. ūnañarā, wātīa yeri ca niirā cōro cūja ca jāñari ope jeeñacā yai waa. Niipetirā minia, ca docuorā ca ūlarugaña manirā yaa batire biro jeeñacā yai waa.

³ Niipetirā bojoca poogaari cōrora, tii macā macārā cāja upāri ca booro re biro cāja ca tii niircurijere cājare ūla cōori, cājare biro tii jeja nūcā peticoawa.

Ūnucā ati yepa macārā wiorā cāa, cāja menara ūnañarije tii, cājare biro biicoawa.

Ati yepa macārā apeye noniri maja cāa, cō ca booro cōro noni wapa jeeri, ca apeye pairā biiwa,” ūliwi.

* **18:2** Is 21.9.

- 4** Jiro yu thowu ñucã uthareco tutipu apeye wed-
erique o biro ca ūrjere:
Muja, yu yaa pooga macãrã, ñañarije chja ca tiiri-
jere muja menara tii bui chti, ñañaro tamho,
muja ca biitipere biro ūrã tii macãre witi
waarãja.
- 5** Biiti majuropeecã. Ñañaro chja ca tii niirije
uthareco tutipu tuu juacoa.
Ñañarije chja ca tii niirucurijere ūari, chjare cõagu
tiimi Ùmhreco Pach.
- 6** Aperãre ñañaro chja ca tiiricarore birora chja
chcare ñañaro chjare tiiya.
Ñañaro chjare chja ca tirique wapa, phati cõropu
ññañaro chja ca tamhoro tiiya.
Aperãre ñañaro chja ca tiiricarore birora, chjare
úia mairicaro maniro, mechra phati cõropu
ññañaro chjare tiiya.
- 7** “Ca nii majuropeerã jãa nii” úi tugoeñacãri, chja ca
boori wãme, chja ca chorijere, aperãre wapa
pacarori nonicãri, “Ca apeye pairã jãa nii,”
chja ca úi yeerique wapa mechra ññañaro bii,
puniro chja ca bha earo tiiya.
Biigopua cõ yeripu, “Anora jícõ wiogore biro añuro
yu niicã. Ca manu bii yai weorico méé yu
nii.† Di rhma unora, ññañaro yu tamhoticu,”
úi tugoeñamimo.
- 8** To biri jíca rhmhrena ññañaro chja ca
biipe doorucu. Bii yairique, tugoeña
pairique, aha boarique, chjare niirucu.
Ñucã pecamepu joe ecorucuma. Ùpu
Ùmhreco Pacha chja amethenero ca tutua

† 18:7 Is 47.7-8.

majuropeegu niimi, ñañaro cāja ca tamuoro
cājare ca tiigu.

⁹ Ati yepa macārā wiorā Babilonia macārāre
í a cōori ca tii epericarā cūtiricarā, ñucā tii macā
maquē añurije ca niirijere ca wapa tii ujea nii
niirucumiricarā, tii macā ca uu yai bue muarijere
íarā, ñañaro bii t^ugoeñarique pai otirucuma tii
macāre. ¹⁰ Tii macā ñañaro peti ca bii yai waari-
jere ía uwima íirā, yoaropura niiri, o biro íi acaro
buirucuma:

“¡Abé nija! ¡Abé nija! Pairi macā ca niimirica macā,
Babilonia, do biro ca tiiya maniri macā ca
niimirica macā,
To biro ñañaro biirucu ca íiña maniri tabera,
ñáñaro muja ca bii yaipa tabe ea,”
íi otí n^un^ujeerucuma.

¹¹ Ati yepa macārā apeye noni wapa taari maja
cāa, tii macā to biro ñañaro ca bii yai waaro íarā,
t^ugoeña yaja pua otirucuma, noa uno pee cāja yee
apeye, ¹² oro, plata, útā ca ajiyaarije, útā añurije
perlas, lino añurije, jūa añurije ca niirije, juti píri
sedá mena cāja ca tirique añuro jūa añurije ca ni-
irije, yucu ca niirije cōrora añuro ca juti añuricurire,
marfil mena, yucu añurije mena, bronce, come,
útā ca bayirije† mena, ¹³ bojorica wāmeri cāja ca
tii jeeñoriquere, canela cāja ca íirijere, baarique jāa
ayiarique añuro ca juti añurijere, yucu díi§ ca juti
añurije, yucu díire,* uje oco, uje ate baariquere,
trigo weta añurije,† trigo, waibucárā ca apeye
úmarā, oveja, caballoa, tunuricari, pade coteri

‡ **18:12** Mármol. § **18:13** Incienso, oco dí uno. * **18:13**
Resina. † **18:13** Harina.

maja ca niiparā cūja ca nonirā bojocare, cūjare ca wapa tiirā cūja ca maniro macā.

¹⁴ Ñucā o biro ūrucuma: “Yucā dica añuro ca poarije māja ca baa ūjea niirucumirijere mani, māja c̄hoticā yua. Niipetirije añurije māja ca c̄uo niimirique, māja ca apeye paimirique, yai peticoa, puati māja b̄aa nemotirucu,” ūi n̄enueerucuma.

¹⁵ Atere noni wapa taari, tii macā j̄uori pairo ca apeye c̄utimiricarā, tii macā ūañaro peti to ca bii yai waaro ūa uwima ūrā, yoaropura tua n̄ucāri, ūañaro oti yapa puari o biro ūrucuma:

¹⁶ “¡Abé nija! ¡Abé nija! Pairi macā ca niimirica macā, lino añurije mena, juti añuro ca jūa dia taarije mena, ca jūarije peti mena, juti jāña, oro mena, perlas mena, cāja ca wāmorica macā ca niimirica macā,

¹⁷ jīcā nimarora niipetirije tii macā ca apeye pai niimirije menara ūañaro peti biicā yai waa,” ūi otirucuma.

Ñucā niipetirā paca cūmuari ūparā, tii cūmuaripure ca waarrā, ca waa tuurā, ūucā diaripū paderā ca wapa taa niirucurā cā, tii macā ūañaro to ca bii yai waarijere ūarā, yoaropura tua n̄ucā ūrucuma. ¹⁸ Tii macā ca ūu bue mārijere ūari, o biro ūi acaro buirucuma: “Ape macā, ati macāre biro, pairi macā maniwā.” ¹⁹ To biro ūi yapa puari, cāja d̄upugaari jotoare jita maa peo boo pacoro otirāra, o biro ūi acaro bui otirucuma:

“¡Abé nija! ¡Abé nija! Pairi macā ca niimjāri macā, niipetirā cūmu paca ca c̄horāre tii macā maquē apeye menara

ca apeye pairā cāja ca niiro ca tiimirica macā, jīcā nimarora bii yaicā yerijāa waa.

20 Umureco tutipu macārā, muja, Umureco Pacu yaarā ca
 ñañarije manirā, Jesucristo yee quetire wederi
 maja,
 Umureco Pacu yee quetire wede jugueri maja, ujea
 niñia,
 tii macā to biro ca biicā yerijāa waarije juori.
 Umureco Pacu tii macāre tii yaiori, añuro ca ñañarije
 maniro muja ca niiro tiimi,”
 ūirucuma.

21 To cōrora jīcu Umureco Pacure queti wede
 bojari maju do biro ca tiiya manigu, wāñiaricaaga
 ûtāga pairica buca ca niiricaarore ami mueneri,
 o biro ūigura dia pairiyapure cōañua cojowi: “Ati-
 gare cōañua duwio yaioricarore birora muja bi-
 irucu, Babilonia pairi macā ca niimirica macā.
 Puati tii macāre ūa nemotirucuma. **22** Jīcāti
 unora, bajari maja cūja ca bajarije, bua tēe ba-
 jarique ca bujarije, tōroga putirique ca bujarije,
 ñucā putirica wu mena puti bajariquere, tuo
 nemoña manirucu. Jīcārā unora jīcā wāme
 peerena paderi maja manirucuma. Jīcāti uno
 peera wāñiaricaga ûtāga ca buju wedeorije cāare
 tuo manirucu. **23** Jīcāga jīa boericaga unora ûu
 boetirucu. Amo jiarica boje rumuri tiirā, cūja
 ca tii yugui wedeorucumirije cāa tuo nemoña
 manirucu. Mu yaarā ca apeye noni wapa taarā,
 ati yepa macārā do biro ca tiiya manirā ni-
 imiwa. Ñucā mu bajeri mena ati yepa macārā ni-
 ipetirāre mu ūi ditowu. **24** Tii macārena, Umureco
 Pacu yee quetire wede jugueri maja, Umureco
 Pacu yaa pooga macārā, ñucā niipetirā ati yepa
 macārāre, cūja ca jīa batericarā dīi nii,” ūiwi.

19

Ujea nii bajarique

¹ Ate jiro ʉmʉreco tutipʉ paʉ bojoca tutuaro wederique mena o biro cāja ca ū cojorijere yʉ tʉowʉ:

“¡Umʉreco Pacʉre mani ū nucā bʉoco! *
Ametʉarique, ū nucā bʉorique,
Ca añu majuropeerije, tutuarique, mani Umʉreco
Pacʉ yee nii.

² Cā ca ū bejerijkea añurije nii, díamacā nii, bii. To
biri, nomio bʉaropʉra ñañarije ca tiigo ca
wedeogo, ñañaro peti cō ca tui niirucurije
mena ati yepa macārāre ñañarije cāja ca tiiro
ca tiiricore ñañaro tii yaiomi. Umʉreco Pacʉ
yee paderi majare tii macā macārā cāja
ca jīa, dí tii baterique jʉori, Umʉreco Pacʉ
cājare ame bojami,” ū wedeowa.

³ Jiro o biro ū nemowa ñucā:
“¡Umʉreco Pacʉre mani ū nucā bʉoco! ¡Tii macā ca
bue mʉarije, bue yerijāatirucu!”

⁴ Veinticuatro ca niirā bʉcurā, ñucā bapari ca
catirā ca niirā pea, Umʉreco Pacʉ cā ca duwiro
jʉguero cāja ājuro jupearí mena ea nuu waa, ū
nucā bʉorā o biro ūwa:

“¡To biro to bijjato! ¡Umʉreco Pacʉre mani ū nucā
bʉoco!”

Ūwa.

⁵ Umʉreco Pacʉre to biro cāja ca ū nucā bʉo
niiri tabera, wiogʉ cā ca duwiri cūmuropʉ o biro ū
wedeo cojowʉ:

* **19:1** “Aleluya” ca ūri wāme wadora hebreos wederique mena peera “Hallel” ūro, “Añuro ū nucā bʉorique” ūro ū; ñucā “Jah” to ca ūjata peera Umʉreco Pacʉre ū wameo ūro ū.

“Baja peoya māja, mani ɻumareco Pac̄re. Māja niipetirā c̄are ca pade coterā, nac̄a b̄uorique mena c̄are ca tuo n̄anujiereā, ca nii mājuropeerā, watoa macārā, c̄are nac̄a b̄uoya,” ūi wedeowu.

Oveja Mac̄a c̄a amo jiari boje r̄um̄a

⁶ Jiro yūt̄owu ñucā, pāu bojoca c̄a ja ca wederore biro, b̄uaro oco ca ūma cōa jāaro ca b̄ujurore biro, to biri b̄uaro b̄upo c̄a ca b̄ujurore biro b̄uju wedeori, o biro ca ūrijere:

“¡ɻumareco Pac̄re mani ūi nac̄a b̄uoco!
Ūph, mani ɻumareco Pac̄a, niipetirijep̄ure ca doti tutua niigh, doti juocoami mee.

⁷ Mani ujea niico. Teere mani bii ujea niico,
mani ūi nac̄a b̄uo baja peoco.

Mee, Oveja Mac̄a† c̄a ca amo jiari r̄um̄a eacoa,
c̄a nāmo ca niipo añuro queno yuericop̄a,

⁸ lino añuriye mena tiiriique, ca ñweri manirije, ca
ajiyaarije juti jāñaricop̄a nii yuemo.”

(Tee juti lino mena c̄a ja ca tiiriique ca ñweri
manirije pea, ɻumareco Pac̄a yaarā ca
ñāñarije manirā añuriye c̄a ja ca tii niirijere
nii cōoñaro bii.)

⁹ ɻumareco Pac̄re queti wede bojari majū pea o
biro yare ūwi: “Owaya: ‘Ujea niiñā. Oveja Mac̄a
amo jia, c̄a ca tiiri boje r̄um̄are ca juo ecoricarā ca
niirā,’” ūwi.

O biro ūi nemowi ñucā: “Atea ɻumareco Pac̄a
wederique díámac̄a ca niirijere peti niiro bii,” ūwi.

† **19:7** Jesucristore, ɻumareco Pac̄a yūu Oveja Mac̄a ūi (Jn 1.29).
Ñāñarijere ca bii amet̄a nac̄āgu. Ap 17.14.

10 Y_u pea cāre tii nucā b_uhor_ug_u, cā d_upori p_uto y_u āj_uro jupearí mena y_u ea nuu waaw_u. To biro y_u ca biiro cā pea: “¡Níjá! To biro y_ure tiieto. Y_u cāa m_ure birora Umureco Pac_ure pade bojari maj_ura y_u nii. Ñucā aperā m_u yaarā, Jesucristo yee que-
tire to birora ca tuo n_un_ujee niirāre birora y_u bii. Umureco Pac_u wadore ñi nucā b_uoya. Tee Jesús yee maquēre queti wederiquera nii ca biipere wede jugueri majare ca majorije,” y_ure ñiwi.

Caballo ca botig_ujotoa ca pejag_u

11 Jiro, umureco tuti ca pāa nucāricaro ca niirore y_u ñaw_u. To biro ca biiro, jīcā caballo ca botig_u baua eawi. Cāpure ca pejag_u pea, “Wajoaricaro Maniro ca niirore biro ca tiicōa niig_u, Díamac_u wado ca ñig_u,” wāme cā tiiwi, ca niirore biro ña bejeri, ñañaro tii, ameri jīa, ca tiig_u niiri. **12** Cā cape pecame ca ñu nucūri punare biro boe bate, ñucā cā d_upuga peera pa_u pejarica betorire peja, tiiwi. To biro biicāri, cā jīcāra cā ca majiri wāme owa tuurica wāmere cuowi. **13** Díi mena wadaricarore jutiro jāñawi. Cā wāme pea, “Umureco Pac_u Wederique,” niiw_u. **14** Cā jirore umureco tuti macārā uwamarā, juti añurije lino mena tiirique añuro ca botirije, ca ñoweri manirije, jāñacāricarā caballoa ca botirā jotoa pejari cāre n_un_uwa. **15** Cā ujerore niipi, buaro ca joo yoori pīi, ati yepa macārā bojoca poogaarire cā ca cami tuu paa pīi witiw_u. Cā ca doti tutua niirije mena cōmeg_u ca cuogure biro do biro tiiya maniri wāmep_u cājare doti niirucumi.[‡] Cāra, Umureco Pac_u niipetirijepure ca doti tutua

[‡] **19:15** Sal 2.9.

niigʉ ñañaro cūja ca biiro cā ca tiirijere, cā ca ajiarijere, ʉje ocore dipericarore biro cājare tiirucumi.

16 Cā jutiroph, to biri cā ʉjepʉto jotoapʉ, o biro ʉi owa tuurica wāmere cʉomi:

“WIORĀ WIOGU; ɄPARĀ ɄPU,” ʉi.

17 Nucā yu ɻawʉ jīcā Ʉmureco Pacʉre queti wede bojari majʉ, Ʉmureco macā muipū jotoapʉ nucūcāri, minia niipetirā Ʉmureco tutipʉ ca wʉurāre, tutuaro wederique mena o biro ca ʉi acaro buigʉre: “Dooya. Ʉmureco Pacʉ paipo baarieque cū ca baari tabere nea poo dooya.

18 Wiorā, uwamarā Ʉparā, bojoca ca tutuarā, caballoa, cājapʉre ca pejarā, bojoca niipetirā, añuro ca niirā, pade coteri maja, ca nii majuropeerā, to biri watoa macārā díire, mʉja ca baapere biro ɻirā,” ɻiwi.

19 To biro cā ca ɻiri tabera waibʉcʉ ca uwiogʉre, to biri ati yepa Ʉparā cūja uwamarā mena, caballo jotoa ca pejagʉ, to biri cā uwamarā menare ameri jīlarʉgarā ca nea pooricarāre yu ɻawʉ. **20** Waibʉcʉ ca uwiogʉ pea, Ʉmureco Pacʉ yee quetire wede jʉgueri majʉre biro ca bii ditorucuricʉ menara ñeocoawa. Ani niimi ca ʉi ditori majʉ, waibʉcʉ ca uwiogʉ cā ca ɻa cojoro, ca ɻa ñaaña manirije tii bau niirique ca tiiricʉ, cā ca tii bau nii dito niirije mena waibʉcʉ ca wiogʉ wāmere ñia cūu eco, nucā cāre ɻa cōori cūja ca quenorichʉrena ʉi nacā bʉo, ca tiiricarāre ca ʉi dito epericʉ. To biri cūja pʉarāpʉra ca catirāra azufre mena ca ʉuriraapʉ cōañua ecocā yai waawa. **21** Aperā pea, caballo jotoa ca pejagʉ ʉjeropʉ ca witiri pī niipī menara jīa eco peticā yai

§ **19:20** Ca bii oto weorijepʉ Juan cā ca ɻaro, uparare biro ca ʉʉ niiri tabere cā ca ɻarica tabere ɻiro ʉi.

waawa. To biro cã ca tii baterãre, niipetirã minia ûmureco tutire ca wãurã pea, cãja díire añuro mee baa yapicã yai waawa.

20

Mil cãmari

¹ Tee jiro yu ñawu ñucã jícã Ùmureco Pacare queti wede bojari maju, ûmureco tutipu mena, ca ûcãari ope pãaricarore, to biri come daa pairi daa, ca ami duwi doogure. ² Cã pea, pãmuri maju tîrûmupu macã pino, wãtã, Satanás ca niigure, “Mil cãmari peti jia cûricu niirucumi,” cãre ii jia cûucâwi. ³ Cãre jia yapano, ca ûcãari opepu cãre cõa duwio cojori, toopu cãre tia cûu, tii jopere biacâwi mil cãmari ca waatirora “Ati yepa macârã bojoca poogaarire ii dito eperemi,” ii gã, mil cãmari jiro pãawiene ecorucumi ñucã, yoaro niirugu méé yua.

⁴ Ñucã yu ñawu, wiorã cãja ca duwiri cûmurorire, to biicâri ia beje majiriquere ca tiicojo ecoricarã teepare cãja ca ea nuu waaro. Ñucã Jesucristo yee quetire, to biri Ùmureco Pacu wederiquere, to birora cãja ca tuo nãnãjeecõa niirije juori cãja dupagaarire cãja ca paa jude batericarã yeri cãare yu ñawu. Cãja pea waibucu ca uwilogure, ñucã cãre ia cõori cãja ca quenorich cãare, ii nucã buoti, cã wãme cãare cãja diamacãripu, cãja amoripu, ñia cûu dotiti, biiupa. To biri cati tuari, Jesucristo mena mil cãmari peti doti niiwa. ⁵ Aperã ca bii yairicarã pea mil cãmari jiropu cati tuarã doorã tiiwa. Ati tabe cati tua juorica tabe niiro biiwu. ⁶ Ùjea niima, cati tua juorica tabere ca cati tuarã, cãja, Ùmureco

Pacu yaarā ca ñañarije manirā mena macārā niirā biima. Cūja, puati bii yairica tabe pecamepu waatirucuma. Waatirāra, Umureco Pacu, to biri Jesucristo yaarā paia peti niirucuma. To biri cā mena mil cāmari peti doti niirucuma.

Satanás tujaye

⁷ Mil cāmari ca yapano earo, Satanás tia cūurica wiipu ca niiricu pāa wiene ecorucumi ñucā. ⁸ To cōrora ati yepa niipetiropu ca niirā bojoca poogaarire ū dito yujugu waarcumi. Gog, Magog* ca wāme cūtirā cāare ū ditorucumi, ca ameri jīaparāre cūjare neorugu. Cūja uwamarā pea, dia pairi yaa tujarore ca niiriye jita dupari cōro pau niirucuma. ⁹ Cūja ati yepa ca ejaro cōro niipetiropura jeja ñucā peticoari, Umureco Pacu yaa pooga macārā cūja ca niiri tabere, cā ca mairi macāre camota amojode cūmucoarucuma. To cōrora Umureco Pacu yee umureco tutipu maquē ca ñu^urije ñaaduwi doori, cūjare joe bate peticārucu. ¹⁰ Satanás, cūjare ca ū dito eperucuricu pea, azufre mena ca ñu^urira, waibucu ca uwiogure, to biri Umureco Pacu yee quetire wede jugueri majure biro ca bii ditorucuricure cā ca cōañuaricaraapura cōañua ecocoarucumi.[†] Toopu to birora ñamiri, umurecori, ñañaro peti puniro tamuo niirucuma.

Ca bii yairicarāre cā ca ña bejepe

¹¹ Jiro wiogu cā ca duwiri cūmuro ca botiri cūmurore, ñucā toopu ca duwigu cāare yu ñawu. Too cā ca duwirora ati yepa, ati umureco, yai peticoawu. “Too pee niicu,” ū majiña manirora biicā

* **20:8** Ez 38—39. Magog yepa wiogu niiupi Gog. † **20:10** Ap 19.20.

yerijāa waawu. **12** Ñucā, wiogu cā ca duwiri cūmuro juguerore, ca nii majuropeerā, watoa macārā, ca bii yairicarā ca cati tuaricarā cāja ca nucūro yu īawu. To cōrora owarica tutiri pāawu. Jiro ape pūuro catirique ca niiri pūuro cāa pāawu. Ca bii yairicarā pea cāja ca tiirucurique tii tutiripu owa tuurique ca niirore biro īa beje ecowa. **13** Dia pairi yaa cāa, ca bii yairicarā tii yaapu ca niirāre, ñucā bii yairiquere ca doti niiri tabe cāa toopu ca niirāre, tuenecojowu. To biri cāja ca niiro cōro, cāja ca tiirique ca niirore biro īa beje ecowa. **14** Bii yairique, ñucā ñañaro tamuorica tabe cāa, ca ū yatitiriraapu cōañua ecocā yai waawu.‡ Atira ca ūuriraa, pūtipu bii yairicaraa nii.§ **15** Tiirapu cōañua ecocā yai waawa, catirique ca niiri tutipure cāja wāme ca owa tuu ecotiricarā.

21

Wāma umureco, wāma yepa

1 Jiro wāma umureco, wāma yepa, yu īawu.* Ca nii j̄orique, umureco, yepa, dia pairi yaa cāa, yai peticoawu. **2** Ñucā ca ñañarije maniri macā, wāma macā Jerusalén, Umureco Pacu pūtopu ca niirica macā ca duwi dooro yu īawu. Añuro quenorica macā, jīcō nomio amo jiago doogo, añuro cō ca wāma yue niirore biro niiwu. **3** Ñucā wiogu cā ca duwiri cūmuropu tutuaro wederique mena o biro ca īi wedeo cojorijere yu tuowu: “Íañā. Mecūra

‡ **20:14** Ano jiropura bii yairique manirucu yua. § **20:14**
Pūati bii yairiquea, Umureco Pacu mena pūati añuro nii ea, ca biiya
manipere īiro īi. * **21:1** Is 65.17.

Umureco Pacu bojoca mena niimi. Cāja menara niirucumi. Cāja pea cā bojoca niirucuma. Umureco Pacu majuropeera cāja mena niicārucumi; ñucā cāja Umureco Pacu niirucumi. ⁴ Niipetirā ñañaro cāja ca bii yapa pua otirique cape ocore cājare tuu coerucumi. To biri bii yairique, ñañaro tamo yacó cati duwi yujurique, otirique, puniro tamoriique, manicārucu yua, mee ca nii jāorique niipetiriije ca yai nācā peticoaro macā,” ñi wedeowu.

⁵ Wiogu cā ca duwiri cūmuropure ca duwigu pea, o biro ñiwi: “Yua, niipetirijere wāma wado yu tii.” Jiro ñucā o biro yure ñi nemowi: “Owaya. Ate wederiquea díamacā ca niirije tāo nānājeerique ñora niro bii,” ñiwi.

⁶ Jiro o biro yure ñiwi ñucā: “Mee, niipetiriije tiiriquepu nii yerijāa. Yura, Ca Juguegu, ñucā Ca Tājagu, Ca Nii Jāo Dooricu, ñucā Ca Bii Yapanopu, yu nii. Oco ca jinirāgarāre biro ca niirāre to birora caticōa niirique ocore, wapa manirora cājare yu tiicojorucu. ⁷ Ñañaro bii pacagu to birora ca tāgoeñā tutua ametā nācāgu ate niipetirijere buarucumi. Yu pea cā Umureco Pacu nii, cā pea yu macā nii, biirucumi. ⁸ Ca uwi tāgoeñarique pairā, ca tāo nānājeetirā, ca ña tuti pairā, ca jātarā, manā cati, nāmo cāti, tiirica wāme cōro tiitirāra ca tii epericarā pairā, ati yepa maquērena majācāri ca biipere wede jāgueri maja, bojoca cāja ca quenoricatorārena ca ñi nācā buorā, to biri niipetirā ca ñi ditorique pairā peera, cāja yee ca niipe, cāja ca buape azufre mena ca ñuri raapu to birora ñañaro cāja ca tamocōa niipe niirucu. Ate nii pāati bii yairique,” ñiwi.

Wāma Jerusalén

9 To cōrora jīcū, Umureco Pacure queti wede bojari maja jīcā amo peti, ape amore p̄aaga penituarō niirā, ñañaro cāja ca tii tujape jīcā amo peti, ape amore p̄aaga penituarō niirije cāja cōro jīcā amo peti, ape amore p̄aaga penituarō niiri bapari dadaro ca c̄horicarā mena macā yū p̄uto pee doori, o biro yare ūwi: “Dooya. Ca manu c̄utipo Oveja Macā n̄umore m̄ure iñogu doogu yū tii,” yare ūwi.

10 To biri quēñaricarore biropu Añuri Yeri yare cū ca iñoro, Umureco Pacure queti wede bojari maju macānucū buuro ca emuari buuropu yare ami waari, Jerusalén, ca ñañarije maniri macā, Umureco Pacu p̄utopu ca niirica macā, umureco tutipu ca duwi doori macāre yare iñowi. **11** Tii macā pea Umureco Pacu cū ca boe baterije mena buaro ajiyaa boe batewu. Tee ca boe baterije pea, jīcāga ūtāga añurica, to biri ūtāga jaspe ca sārarore biri sāra macā niiwu. **12** Tii macā wejare pairi tudi, emuari tudiyo nii amo jode, ñucā p̄ua amo peti, d̄upore p̄aaga penituarō niiri joperi peti ca joperi c̄utiri tudi niiwu. Tii joperi cōrorena nucucā cojowa Umureco Pacure queti wede bojari maja. Ñucā tii joperire Israel yaa pooga macārā p̄ua amo peti, d̄upore p̄aaga penituarō ca niiri punaari wāme owa tuurique tujawu. **13** To biicāri muipū cū ca m̄ua doori n̄aña peere itia jope, díamacā tua peere itia jope, jōcā jiro macā tua pee cāare itia jope, muipū cū ca ñaaajāa waari n̄aña pee cāare itia jope, niiwu. **14** Tii tudi pea p̄ua amo peti, d̄upore p̄aaga penituarō niirije ūtāgaari, Oveja Macā buerā, p̄ua amo peti, d̄upore p̄aaga penituarō ca niirā wāmeri

owa tuurique ca niiricari mena cūu ñeericā tādi niiwā.

¹⁵ To biri yā mena ca wedegū Umu'reco Pacure queti wede bojari majā pea, cōoricagū anuugū oro mena tiiricagure chowi, tii macāre, joperire, wee camota amojoderica tādire, cā ca cōo paagure. ¹⁶ Tii macār pea jīcāri cōro ca ejari macā niiwā. Tii macār ca yoaro pee cāa, ca ejaro pee cāa, jīcāri cōro niiwā. Umu'reco Pacure queti wede bojari majā tii macāre cōñawi, cū anuugū mena. Tii macār pea dos mil doscientos kilómetros peti ca niiri macā niiwā. Ca ejaro, ca yoaro, ca emu'aro pee cāa to cōro wado niicāwā. ¹⁷ Jiro, tii macāre wee camaota amojoderica tādi cāare cōowi. Bojoca cūja ca cōñari wāme mena Umu'reco Pacure queti wede bojari majā cā ca cōñaro, sesenta y cinco metros ejaro eje būtiri tādi niiwā.

¹⁸ Tii tādi pea jaspe mena cāja ca weerica tādi, ñucā tii macār pea oro weta majurope mena tiirica macā, eñō quire wate jipioricarore biri sāra macā niiwā. ¹⁹ Tii macāre wee camota amojoderica tādire cūu ñeericā tātāgaari pea, tātā añurije ca wapa pacarije ca niiriye niipetirije mena wāmorica tabe niiwā. Ca nii jāorica jaspe mena wāmoricaga, jiro macāga zafiro mena wāmoricaga, jiro macāga ágata mena wāmoricaga, ñucā tiiga jiro macāga esmeralda mena wāmoricaga, ²⁰ bapari jiro macāga Ónica mena wāmoricaga, jīcā amo cōro jiro macāga cornalina mena wāmoricaga, tiiga jiro macāga crisólito mena wāmoricaga, jiro macāga berilo mena wāmoricaga, tiiga jiro macāga topacio mena wāmoricaga, tiiga jiro macāga crisoprasa mena wāmoricaga, pā amo cōro niiriye jiro macāga

jacinto mena wāmoricaga, tiiga jiro macāga amatista mena wāmoricaga, niiwu. ²¹ Joperi pa amo peti, dapore paaga penituar o ca niirije pea, perla mena tiirica joperi niiwu. Joperi cōrora jīcāga perla mena tiirica joperi niiwu. Tii macāre wiijeri watoa macā maa ca nii majuropeeri maa pea, oro weta mena tiirica maa, eñó quire biiri sāra maa niiwu.

²² Tii macāpure jīcā wii ɻumareco Pacu yaa wii unora yu īatiwu. Mee ɻpu, ɻumareco Pacu niipe-tirijepure ca doti tutua niigu, to biri Oveja Macu, cājara ɻumareco Pacu yaa wii niicāwa. ²³ Tii macāre ca boepe, muipū ɻumareco macu, ñucā ñami macu unorena, booti. ɻumareco Pacu cā ca boe bate niirijera jīa boecā. Oveja Macura niicāwi, tii macāre ca jīa boe niigu. ²⁴ Bojoca poogaari, tii macā ca boerije watoapu waa yujurucuma. Ati yepa macārā wiorā pea, “Ca nii majuropeerā niima,” cājare cāja ca ñi nucā buorucuriqe menara, tii macāpure ea waarcuma. ²⁵ Tii macā maquē joperi to birora pāarique niicōa niirucu. Toopura ñami manirucu. ²⁶ Bojoca poogaari yee ca niirije ca añu majuropeerije cāja ca ñi nucā buorucurijere, tii macāpure jee waarcuma. ²⁷ Tii macāpura, jīcā wāme ñañarije unora, weericarāre ca ñi nucā buorā unora, ca ñi dito pairā unora, jāa waatirucuma. Oveja Macu yaa tuti catirique ca niiri tutipu cāja wāmtere owa tuuricarā ca niirā wado tii macāpure jāa waarcuma.

22

Catirique oco punari

¹ Jiro, ɻumareco Pac̄re queti wede bojari maju, catirique oco punari ca niiri yaa, eñó quire biro ca ñoweri maniri sára yaa, ɻumareco Pac̄, to biri Oveja Macã, cã ca duwiri tabere ca pote c̄utiri yaare yure ñ̄nowi. ² Tii macãre wijiéri watoa macã maa ca nii majuropeeri maa decomacãre nii waawu. Tii yaa t̄ujarore pua n̄apurena yucu catirique ca niiri yucu, jíca cãmare pua amo peti, d̄epore puaga penituario niiriye ca dica c̄utiri cuhri nucuu. Jíca muipüre jíca c̄uti yucu jii. Tiiguhari púu pea bojoca poogaarire ca uco tiipe niiwu. ³ Toopura ñañaro biiricaro ca tiiriye manirucu. Tii macãpüre, ɻumareco Pac̄, to biri Oveja Macã, cã ca duwiri tabe wado niirucu; c̄are pade coteri maya pea c̄are ii nucu bao niirucuma. ⁴ ɻumareco Pac̄re bau niiro cã diámacãre c̄are ia ãpötñorucuma. ⁵ Toopura ñami manirucu. Tii macãpüre ca niirã jia boerique unora, muipu cã ca boerije unora, bootirucuma. ɻupu, ɻumareco Pac̄ra cãjare jia boecärucumi. Cãja pea to birora doticõa niirucuma.

Jesucristo cã ca doopa r̄um u ea waaro bii

⁶ ɻumareco Pac̄re queti wede bojari maju o biro yure iiwi: “Ate wederiquea diámacu ca niiriye, tuo n̄an̄jeerieque unora niiro bii. ɻupu, ɻumareco Pac̄, añuriye quetire wede juqueri majare añuro cãja ca majiro ca tiigura, yoari méé ca biipere c̄ure pade coteri majare ñorugu, cã yeere queti wede bojari maju re tiicojojawi,” iiwi.

⁷ “Iaña. Yoari mééra yu doorucu. ɻjea niiña, ca biipere owarieque ati púuro ca niiriye ca ñirore biro ca tii n̄an̄jeegua.”

⁸ Yu, Juan'ra yu nii, ate niipetirijere tuo, ña, ca tiirica. Teere tuo, ñucã teere ña yapanori jiro, Ùmureco Pacare queti wede bojari maju teere yure ca ñõ niiricare tii nucã buorugu, yu ãjuro jupearí mena yu ea nuu waawu. ⁹To biro yu ca biiro cã pea o biro yure ñiwi: “¡Níjá, to biro yure tiiticãña! Yu cãa mure birora Ùmureco Pacare padé bojari maju, mu yaarã Ùmureco Paca yee quetire wede jugueri mujare birora, to biri niipetirã ati puuro owa tuurique ca niirije ca ñirore biro ca tii nunujeerãre biro ca biigura yu nii yu cãa. Ùmureco Paca wadore ñi nucã buoya,” yure ñiwi.

¹⁰ O biro yure ñiwi ñucã: “Ca biipere ati puuropure owa tuurique ca niirije ca ñirijere wedeticã, biticãña. Mee, tee ca ñirijere ca biipa cuu ea waaropu bii. ¹¹ Ca ñañagura, ñañarije cã ca tiirijere to birora cãre ñacãña. Bojoca tiirica wãme méé ca tii niigu cãa to birora cã tiicõa nijato. Añugu ca niigu cãa añurijera cã tiicã nunua waajato. Ca ñañarije manigu cãa buaro jañuri ca ñañarije manigu cã nii nunua waajato.”

¹² “Ùgjá. Yoari méé yu doorucu. Doogura, yu ca tiicojope yu ca cuorijere yu jee doo, cãja ca niiro cõrorena cãja ca tii niirique ca niirore biro yu ca tiicojopere. ¹³ Yua, Ca Nii Juogu, Ca Nii Yapanogu, Ca Nii Juguegu, Ca Nii Tujagu ñucã jícãtopura ca nii juo doorica, ca nii yapano eagu, yu nii.”

¹⁴ Ùjea niiña, yucugu caticõa niirique ca niirica dicare baa, ñucã wãma macã maquẽ joperipu jãa waarugarã, ñañarije muja ca tiirucuriquere tagoeña wajoa, ca tii niirã. ¹⁵ Ca bojoca catitirã, bajarire ca tii niirã, tiirica wãme coro méepu ca

ñee epericarā c̄uti yai waara, bojocare ca j̄iarā, c̄aja ca weericarārena ca ii nucā buorā, ii ditoriquere buaro boo, buaro ii dito pai, ca ii niirā pea, macāp̄ura tuacārucuma.

16 “Yū Jesūs'ra, ȳre queti wede bojari maj̄re, muja ȳa yee quetire ca tuo n̄an̄jeerāre, ate maquēre mujare c̄ā wede majiojato ūiḡa, ȳa tiicojow̄a. Ȳa ȳa nii, David pārami c̄ā yaa puna macā, boeri ñocō boeri tabere ca boe bate m̄ua dooḡa ca niigu” iiwi.

17 Añuri Yeri, to biri Oveja Macāre ca n̄an̄urā o biro iiima: “Dooya,” iiima. Teere ca tuoḡa cāa “Dooya,” iiña. Ca oco jinirāgarā dooya, ca boorā to birora caticōa nirique ca tiicojorije ocore wapa manirora jiniña.

18 To biri ca biipe niipetirijere ati pūurop̄a owa tuurique ca niirijere ca t̄horā niipetirāre, díamacāra o biro mujare ȳa ii wede majio: J̄icā uno ati pūuore ca ūirijere j̄icā wāme uno c̄ā ca ii nemocājata, ñañaro tam̄orique maquēre ati pūurop̄are owa tuurique ca niirijke pāa jañuri ñañaro c̄ā ca tam̄oro cāre tiirucumi Um̄areco Pac̄a. **19** Ñucā j̄icā uno, “O biro biirucu,” ii owa tuurique ati pūurop̄are ca niirijere j̄icā wāme uno c̄ā ca ami cōacājata, Um̄areco Pac̄a cāa, caticōa nirique ca niiricāp̄are c̄ā yee ca niimirijere, ñucā ati pūurop̄a owa tuurica macā ca ñañarije maniri macāp̄ure* c̄ā ca niiborijere, cāre ēmacārucumi.

20 Jesucristo atere ca wedeḡa pea o biro iiimi: “Ùgjá. Yoari méé ȳa doorucu,” iiimi. To biro to bijato. ¡Wioḡa Jesūs dooya!

* **22:19** Ca ñañarije maniri macā wāma macā Jerusalén.

21 Mani Wiogʉ Jesucristo cã ca añu majuropeer-
ijere muja niipetirãre cã tiicojojato.

To biro to biijato.

Juan

Umareco pacu wederique

New Testament in Waimaha

El Nuevo Testamento en waimaja de Colombia

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Waimaha

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Waimaha

Brazil

[baʊ]

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Waimaha

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

578d10cf-36f5-57a0-9c73-7cf116b01c7e